

Glimtar ur Kukkolas tidiga historia

Bebyggelsen och människorna 1500-1700

Per-Olof Snell

Kukkola, som synes ha börjat bebyggas redan på 1300-talet, redovisas på 1500-talet i tre separata områden: Kukkola på västra sidan av älven, Saari mitt i älven och Toivola vid Jylhä fors på östra sidan av älven. Möjligen hade de första bosättarna namnen Kukko och Toivo vilket indikerar Tavastländskt ursprung. Gårdsnamnen Frankki, Fräki och Viinikka har av Vahtola förknippats med tyskt ursprung baserat på de tyska namnen *Francke*, *Friedrich*, och *Winich*. På holmarna Toivolansaari och Fräkinsaari uppger Vahtola att släkterna Winich respektive Friedrichs bott.¹ Stöd för detta går inte att finna i akterna. På Toivolansaari, tidigt benämns Kukkolansaari, finns i akterna ingen ur släkten Viinikka och först på 1700-talet börjar Niitynpetäjänsaari - 1684 *Nytti Pitti Sari* - benämnas Fräkinsaari. Frankki synes ha anlagts på ägor som på 1500-talet ingick i Frans - *Frankki* - Henrikssons hemman. Wahlberg ger i Bondeskalden Antti Keksi en god bild av bebyggelsen i Kukkola från början av 1600-talet, men som han skriver är ämnet ännu icke uttömmande utforskat, varför detta kan bilda en grundval för framtida forskare, som intresserar sig för detta ämnesområde². Detta har tagits ad notam i denna studie där tidigare uppgifter om byn korrigerats och nytt stoff tillförts.

När 1543-års jordebok upprättas synes 11 hemman finnas i Kukkola och Saari och 3 i Toivola. Ägarförhållandena är svåra att utläsa ur de tidiga skattelängderna vilket fått Wahlberg att ge sparsamma uppgifter för 1500-talet och början av 1600-talet. Bebyggelsen redovisas inte konsekvent geografiskt och kronohemman redovisas tidvis separat vilket förvirrar. Genom att hemmanen i Toivola redovisas separat 1565, samt att de fyra hemmanen på Saari - Styrman, Puoto, Wuoti och Tapani - tillsammans med de i Toivola 1583 redovisas under *ToivolaSaar* (Toivola och Saari) och att tiondelängden 1604 redovisar Kukkola, Saari och Toivola var för sig kan de olika gårdarnas tidiga ägare identifieras. Vid redovisningen till Älvsborgs lösen 1571 upptas nedanstående 13 nominati i Kukkola. Vid denna tid torde mark i Övre Kukkola endast ha omfattat utägor till de etablerade gårdarna.

Olof Jönsson	138 & 5 öre	10 kor, 3 stutar, 1 får, 1 häst	Kauppi
Joel Ersson	118 &	8 kor, 3 stutar, 2 får, 1 svin, 1 häst	Närä/Auno
Henrik Nilsson	90 & 4 öre	6 kor, 2 stutar, 3 får, 1 svin, 1 häst	Wuoti
Henrik Larsson	88 & 6 öre	7 kor, 2 stutar, 1 får, 1 häst	Viinikka
Olof Jönsson	71 & 1 öre	5 kor, 1 stut, 2 får, 1 häst	Styrman
Nils Jönsson	65 & 5 öre	5 kor, 1 stut, 1 häst	Puoto
Joel Joensson	65 &	5 kor, 2 stutar, 2 får, 1 häst	Kieri
Vinik Hindersson	66 & 5 öre	5 kor, 2 stutar, 1 får, 1 häst	Kallio
Olof Ersson	49 & 3 öre	3 kor, 1 stut, 2 får, 1 häst	Harri
Olof Henriksson	45 & 5 öre	3 kor, 1 stut, 2 får, 1 häst	Liisa
Frans Henriksson	41 & 5 öre	3 kor, 1 stut, 1 häst	Liisa
Nils Olsson	28 & 5 öre	2 kor, 2 kvigor, 1 häst	(Paavo)
Påvel Nilsson	26 & 1 öre	2 kor, 2 kvigor	(Rautio)

¹ Tornedalens Historia 1 1991, s. 207, s. 237.

² Erik Wahlberg, Bondeskalden Antti Keksi, Tornedalica, 1988, s. 117-127.

För de i tabellen redovisade personerna har hemmanen i 1684-års karta kunnat knytas till alla utom Nils Olsson vars hemman synes ha legat mellan Viinikka och Harri, samt Påvel Nilsson, vars hemman synes ha legat norr om Kauppi innan det på 1610-talet ödelades av brand och flyttades norr om Waara. 1571 var den genomsnittliga skatten 69 mark per hemman vilket var under medeltalet för Tornedalen. Fisket, som var den dominerande näringsgrenen i Kukkola, påverkade inte skatten som främst baserades på utsädet och boskapsinnehavet. Kartan över Kukkola 1684 torde representera de ursprungliga hemmanens tomtlägen redan i början av 1600-talet. Byn expanderade norrut i slutet av 1500-talet då Rautio, Korvi, Matti och Waara anlades varefter Frankki, Fräki, Kerttu, Lähdet, Alamaa och Lahti grundades. På den östra sidan av älven anläggs Husa och Pasu på 1630-talet medan Wälimaa och Hooli tillkommer något senare. I slutet av 1700-talet flyttas Paavos mangårdsbyggnader till Övre Kukkola.

Ägaruppgifter i jordeböcker och tiondelängder skildrar inte alltid de vid tidpunkten faktiska förhållanden då ägarbyten inte direkt registreras. Genom information ur skattelängder och domböcker skissas nedan den troligaste utvecklingen av bebyggelsen fram till 1684 då den första kartan över Kukkola upprättas.³ I den fortsatta texten används hemmansbenämningarna i 1684-års karta. Uppgifter om gårdarnas areal 1684 presenteras i bilagan.

Hemmanen i Toivola

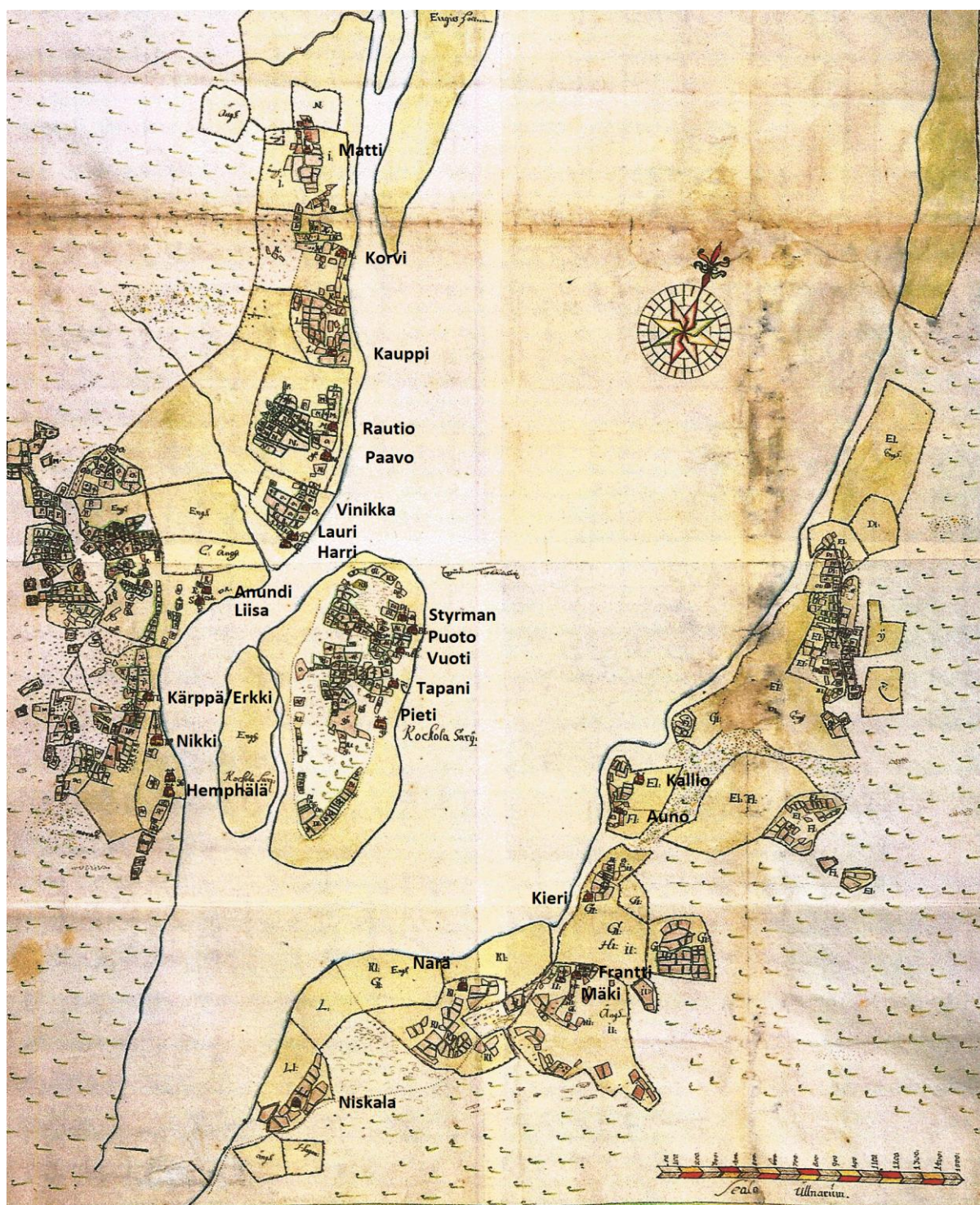
Genom att hemmanen i tiondelängden för Toivola 1565, 1583 och 1604 redovisas separat från Saari och Kukkola har bebyggelseutvecklingen i Toivola antagits vara som följer:

Toivola 1565	Toivola 1583	Toivola 1604
Jöns Viniksson 1 skl	Anders Packan ½ sp	Carl Håkansson 4 skl
Vinik Henriksson 1 skl	Vinik Henriksson ½ sp	Hustru Dordi 2 ½ skl
Erik Henriksson 3 skl	Hans Eriksson ½ sp	Olof Jönsson 2 ½ skl
	Jöns Jönsson 1 ½ skl	Jöns Jacobsson 2 skl
	Jöns Eriksson 3 skl	Erik Jönsson 4 skl
		Henrik Olsson ½ skl
		Kallio/Auno
		Kallio/Auno
		Kieri
		Mäki
		Närä
		(Harri)

Gårdarnas ordningsföljd i längderna är inte alltid upprättad i geografisk ordning vilket försvåras fastläggandet av deras lägen. Hans Erikssons som debuterar i längden 1583 och försvinner 1602 har inte gått att placera. Möjligen var gården en föregångare till Auno eller så inkorporerades den i Auno eller något av de andra hemmanen. Nedan görs ett försök att skissa utvecklingen av Toivolas hemman fram till karteringen 1684.

Kallio synes vara det hemman som Birgitta änka står för i 1543-års jordebok. Hon synes ha varit mor till Vinik Henriksson som debuterar i bågälängden 1546 vilket antyder att han var född omkring 1530. Han redovisas sista gången i Toivola 1596 samtidigt som uppbördsmanen Per Jönsson Pakkainen - *Callio Per* - som från 1568 upptas i Övre Vojakkala, upptas i hjälpskattelängden för Kukkola. Per Jönsson Pakkainen som också var skeppare signerade den 24 juni 1592 en sedel uppvisande att han av fogden Östen Nilsson uppburit 6 mark i styrmanshyra för att ha seglat Ångermanlands knektar från Pite till Kemi. Per Pakkainen som synes ha varit involverad i beskattningen av fisket uppges 1595 av fogden i Västerbotten att tillsammans med Håkan Eriksson i Haparanda och Nils Larsson Äijänpoika i Vojakkala ha levererat fisk till Uppsala slott. Året därpå anges i slottstullen att Per Jönsson från *Kochalu i Tornö* på sin skuta levererat 16 tunnor lax och 64 lispund torrfisk till Stockholm.

³ Jyväskylä Universitet, Maakirja kartat 1600-luvu, KA 14: 4/1, Lantmäteriverkets Arkiv Gävle, Å.24. Nedertorneå, Y.4.

C M Chiöpings karta över Nedre Kukkola i augusti 1684

Per Packan i Kukkola som upptas i birkarlalängden år 1600 uppförs sista gången i 1601-års mantalslängd för Kukkola. Möjligen omkom han tillsammans med laxfogden Håkan Eriksson på lappfogden Olof Olofsson skuta som vid återresa från Stockholm hösten 1601 led skeppsbrott varvid alla omkom. Resan till Stockholm synes bland annat ha syftat till att hämta salt till fiskerierna enligt en efterlämnad kvittens med följande lydelse: *Bekänner jag mig Hakonn Erichsson fogde över laxfisket vid Torne i Västerbotten att hava anammat av välaktad Sven Månsson befallningsman på Stockholms slott vitt salt 2 läster till att uppsalta den lax som där bliven är i detta år till visso under mitt bomärke Stockholm den 30 september Anno 1601.*

Änkan Dordi som 1602 övertar Kallio har 1605 efterträtt av den gamle fogdeskrivaren Olof Turesson. Han följs 1623 av Olof Jacobsson som var född år 1597. Sonen Nils Olofsson går 1643 ut som knekt för hemmanet. Längden den 23 november 1645 anger att Olof Jacobsson *Hälla* är mycket skyldig och utfattig. Han följs 1651 av änkan. 1656 har sonen Jöns Olsson Kallio tagit över och är husbonde vid karteringen. Han följs 1687 av sonen Jöns född 1648.

Auno

Anders Jönsson Pakkainen, som troligen var en bror till *Callio Per*, upptas i Övre Vojakkala 1568 men finns från 1569 i Toivola. Enligt Wahlberg skall han ha varit den första husbonden på Jylhä eller Niskala, men uppgifter i längderna knyter honom snarare till Kallio eller det blivande Auno. Åren 1574-1584 är Anders Pakkainen nämndeman. Han försvinner ur längden 1591 då Karl Håkansson tar över. Namnet antyder att han var son till laxfogden Håkan Eriksson i Haparanda. 1606 följs han av Nils Larsson som 1613 upptas bland de som på grund av fattigdom eller sjukdom inte erlagt någon skatt. På hans plats finns 1613-1616 änkan Margareta med en dräng varefter hemmanet som synes vara Auno 1617 övergår till Påvel Mårtensson född 1592. Hans boskapsbestånd ökar stadigt och 1627 redovisar Påvel 1 häst, 1 oxe, 10 kor, 1 får och 1 svin. Vid roteringen 1628 uppges att han lider av *tarmlopp* – bräck – vilket uppenbarligen ledde till att han 1629 tvingats lämna över gården till Henrik Hansson som 1630 gick ut som knekt. Henrik synes redan 1634 ha omkommit då det i längden står: *Hustru Agnes mannen utskriven till knekt och är slagen. Änkan röker i husen med 4 små barn.*

Den 40-årige Mats Jacobsson har 1637 efterträtt Hustru Agnes - Auno - på hemmanet om ¼ mantal, men 1644 står åter Hustru Agnes som innehavare. Troligen har hemmanet benämnts efter henne. Mågen Henrik Henriksson Lahti har 1652 kommit till gården. Han uppges 1671 inte ha sått sin åker och är utfattig och i stor skuld. Han går ut som knekt och 1679 finns hustrun på hemmanet uti största fattigdom med en förlamad dotter, 5 små barn och 4 kor. Sonen Henrik Henriksson som benämns Aunis har tagit över hemmanet 1690.

Kieri synes innehas av Jöns Viniksson i 1539-års bågälängd. Han redovisas i tiondelängden 1565 under Toivola och upptas med en son 1568 för att vid redovisningen till Älvsborgs lösen 1571 ha ersatts av Jöns Jönsson. Innehavaren som 1602 benämns Jöns Kieri följs samma år av Olof Jönsson. När kvarntullängden upprättas för Torne socken i september 1625 upptas i Kukkola två bäckkvarnar. Olof Jönsson i Toivola betalar 27 öre för en bäckkvarn och 29 öre för en handkvarn medan Erik Nilsson med mågen Nils Persson på Korvi erlägger 1 daler 16 öre för en bäckkvarn och 1 daler 9 öre för en handkvarn.⁴ Olof Jönsson redovisar samma år i boskapslängden 1 häst, 1 tjur, 7 kor, 1 kviga, 6 får, 3 lamm och 1 svin. Sonen Jöns Olofsson upptas 1630 i längden på hemmanet om ½ mantal och anges 1640 vara 40 år. Längden 1645 anger att Olof Jönsson med sin svärfader har drunknat. Han efterträds av brorsonen Olof Jönsson. 1655 synes hemmanet ha delats då skatten för Olof Jönsson sänkts till ⅓ mantal samtidigt som Lars Jönsson på det blivande Frantti skattar för ⅙ mantal.

Frantti

Lars Jönsson uppges i förmedlingslängden 1671 vara alldeles utfattig med många små barn och 1675 uppges han vara en lagskriven knekt som intet sått eller skurit. 1678 finns ingen manshjälp på gården där det bara finns en ko och man har inte kunnat så sin åker. Änkan Margareta finns på hemmanet med dotter och det lilla de sått har året efteråt bränts bort av hettan. 1683 skrivs i längden: *Hustru Margareta Lars Jönssons ¼ mantal knektänka bortrest*

⁴ RA Räkenskaper och rannsakingar angående boskap med flera längder 1620-1641.

på Österbotten sidan för sin fattigdom, dottern sitter kvar i stor fattigdom. Vid karteringen 1684 uppges husbonden vara Lars Jönsson Kieri. Året därpå står Brita Larsdotter för hemmanet och 1692 tar brodern Frans Larsson över och ger troligen hemmanet dess namn.

Mäki synes ha anlagts av Jacob Jönsson som debuterar i tiondelängden 1597 för att 1602 följas av Jöns Jacobsson vars änka 1621 står för hemmanet. Knut Olofsson som var född 1592 blir husbonde 1622 och hans måg Hans Henriksson tar över 1656 och sitter kvar som husbonde vid karteringen 1684. Vid tinget den 3 juli 1685 antogs Olof Hansson i sin fader Hans Henrikssons ställe som nämndeman sedan fadern för sin ålderdom fått avsked. Vid vintertinget 1688 anklagades emellertid tolvmannen Olof Hansson av kyrkans sexman Nils Andersson Oravainen för att om söndagen kommit drucken till kyrkan och vid vintertinget 1693 avsätts han som tolvman eftersom han sällan är nykter. Han dör 1735 vid 90 års ålder.

Närä synes ha ingått i det hemman som innehas av Erik Henriksson som upptas i 1539-års bågälängd. Han har i hjälpgården 1553 ersatts av hustru Mariett som då har 13 kor. Henrik Eriksson upptas i bågälängden 1555 men Erik Henriksson i Toivola som synes vara åldring redovisas dock fortsatt i tiondelängderna till 1569. Henrik Eriksson som från början av 1560-talet upptas med en bror har 1566 efterträtts av Jöns Eriksson. Jöns upptas 1568 med en bror vid Mariett änka och har 1571 den näst största gården i Kukkola. Hans Eriksson som upptas som husman i brudskattelängden 1579 upptas i tiondelängden 1583 mellan Kallio och Kieri medan Jöns Eriksson då synes finnas på Närä.

Jöns Eriksson efterträds 1599 av Erik Jönsson som i tiondelängden 1604 för Toivola upptas vid Henrik Olsson. Möjligen rör det sig om Henrik Olofsson Harri som detta år brukar Harris ägor i Toivola. Erik Jönsson uppges 1613 vara spetälsk och skatten sänks till $\frac{1}{8}$ mantal. Gården uppges 1613-1615 brukas av grannarna varefter Erik Olofsson Harri tar över. På vintertinget 1690 uppger Hans Hansson, som då är husbonde på Närä, att den tidigare åbon i förstone upptagit detsamma av obrukad skogsmark och genom röjning anlagt åker och äng samt tillhandlat sig mer mark av grannarna däromkring intill dess att hemmanet kom så vida på gång att det börjat skatta för $\frac{1}{2}$ mantal, vilket Närä uppnått redan 1628.

Roteringslängden 1629 upptar knekten Nils Eriksson i anslutning till Erik Olofsson. Möjligen rör det sig om en son. 1637 upptas Erik Olofsson bland *Gamla och utlevad över sina 60 år* och på gården finns då 2 hästar, 1 tjur, 11 kor, 2 kvigor och 9 får. Mantalslängden 1640 upptar honom med hustru dotter och måg, men året därpå har mågen och dottern bytts mot son och sonhustru. Erik Olofsson med hustru upptas 1642 ensamma men året därpå har en son tillkommit. Vid roteringen 1643 upptas på Erik Olofssons plats Erik Nilsson som möjligen är knekten Nils Erikssons son och sonson på Närä. Han skall gå för sitt eget hemman men klassas som odugliga för kronans tjänst. Eftersom det inte finns någon annan manshjälp på röktalet blir han hemma men skall skaffa en duglig karl till nästa mönstring. Erik Olofsson upptas därefter åter med hustru, son och legopigor till 1647 då en sonhustru tillkommer.

Henrik Nilsson Närä ersätter Erik Olofsson i mantalslängden 1652, men året därpå är det åter Erik Olofsson som redovisar hemmanet fram till 1656 varefter Henrik Nilsson Närä definitivt tar över och finns där med hustru och legopigor fram till sin död 1683. Änkan ingick 1684 ett nytt gifte med Hans Hansson. Wahlbergs anger att namnet Närä *uppkommit efter en husbonde Hans Hansson som i slutet av 1600-talet kom hit från Närä hemman i Mattila*. Någon Hans Hansson har ej hittats på Närä i Mattila. Man kan förmoda att namnet som används redan på 1650-talet syftar på gårdens läge vid den avsmalnande forsen.

Sambanden mellan Harri och Närä framkommer vid vintertinget 1686 när Mickel Henriksson Harri, på dotterns och mågen Winik Henrikssons vägnar, gör anspråk på att ta över framlidne tolvmannen Henrik Nilsson Näräs hemman. Eftersom Närä inte hade några barn menade Mickel Henriksson sig vara arvinge till största delen av hemmanet efter sin salige farbror Erik Olofsson Harri. Mickels dotter och Henrik Nilsson Närä uppges vidare vara bryllingar eller till tredje led närskyllda. Med tanke på att det fanns ett inbördes testamente mellan Henrik Närä och änkan beslöt dock nämnden att hon skulle få njuta rätten av hemmanet medan hon lever, men sedan må hennes nuvarande man och Winik tävla om arvsrätten bäst de vill.

Vid vintertinget 1688 inlade Hans Hansson en testamentsskrift av den 7 mars 1687 mellan sig och sin hustru Brita Henriksdotter tillkännagivande hur de en tid levtt tillsammans i äktenskap men inte välsignats med barn. De hade därför kommit överens om att all deras egendom i löst och fast skulle övergå till den som lever längst. Skriften anger också att under deras hemman inte något är ärvt ifrån förste åbonden Erik Olofssons tid och till denna stund utan allt är köpt och förvärvat. Testamentet som kungjorts på tre häradsting – den 14 mars och 4 april 1687 och 29 februari 1688 – blev därför godkänt och stadfäst så att de närmaste arvingarna inte framledes kunde klandra det utan den som överlever behåller allt till sin död undantagandes 65 daler som de förpliktar sig att betala till Nils Persson där i byn för sin innestående arvsrätt.

Vid vintertinget 1700 kände Hans Olofsson Kieri till Hans Hansson Närä om en åker på ½ tunnland benämnd Toivola som han menade tillhörde Kieri hemman. Området hade upplåtits som soldattorpsställe men han ville nu få det åter under Kieri. Tolvmannen Josep Hansson Niskala intygade att det lilla gårdet hade uppröjts av en gammal soldat benämnd Per Lustig av byns mark men änkan hade sedan sålt det till Närä. Det beslöts därför att denna trakt som benämndes Toivola även framgent skulle vara deras rotesoldats torpställe.

Jylhä eller Niskala

Wahlberg uppger att den förste husbonden på Jylhä var Anders Jönsson Pakkainen. Bland annat av ordningsföljden i skattelängderna antyds dock att Jylhä anlagts av Pål Mårtensson som tvingats lämna Auno för att därefter 1630 som husman upptas sist i längden i Toivola och då bara har 2 kor och 1 stut. Vid roteringen 1637 uppges Påvel Mårtensson vara 46 år och på gården om $\frac{1}{6}$ mantal finns 1 sto, 6 kor, 1 kviga, 4 får. Från 1657 redovisas Jylhä av sonen Hans Pålsson som 1671 följts av sonen Josep Hansson som står för hemmanet 1684.

Hemmanen på Toivolansaari

Vid karteringen 1684 benämns holmen *Kockola sari*, därefter Toivolansaari för att från slutet av 1800-talet, då August Styrman slagit sig ner på holmen, börja benämnas Tyyrmanninsaari. I mitten av 1500-talet fanns på holmen de blivande Styrman, Puoto och Wuoti. Tapani tillkommer på 1580-talet och Pieti på 1590-talet.

Saari 1565	Saari 1583	Saari 1604	
Olof Jönsson	Olof Jönsson ½ sp	Erik Olsson 2 skl	Styrman
Nils Jönsson	Nils Jönsson 1 sp	Jöns Nilsson 2 k	Puoto
Henrik Nilsson	Henrik Nilsson 1 skl	Henrik Nilsson 2 skl	Wuoti
	Nils Nilsson 1 skl	Anund Nilsson 0	Tapani
		Nils Nilsson 2 ½ skl	Tapani
		Olof Nilsson 1 skl	Pieti

Styrman: Olof Jönsson som upptas i tiondelängderna från 1562 erlägger vid beskattningen till Älvsborgs lösen 71 mark och 1 öre som är en medelsumma för Kukkola. På hans plats kommer 1597 Henrik Olofsson som 1599 efterträts av Erik Olofsson som detta år skattar för 2 tunnor i utsäde, 4 kor, 1 kviga, 1 stut, 2 får och 1 häst. Erik Wahlberg har antagit att Henrik och Eriks Olofsson kom från Harri. Av längderna till Älvsborgs lösen 1613-1618 framgår att Erik Olofsson Harri övertar Närä 1616. Det är oklart om de två med samma namn i Toivola och Saari är samma person. Erik Olofsson på Saari uppges i hjonelagslängden 1629 vara änkling medan namnen i Toivola samtidigt upptas med 2 hjon över 12 år. När boskapslängden upprättas 1635 har den 18-årige sonen Johan Eriksson tagit över hemmanet på Saari som är på $\frac{1}{3}$ mantal med $1\frac{1}{3}$ tunnor utsäde, 1 sto, 5 kor och 2 får medan Erik Olofsson på Närä skattar för $\frac{1}{2}$ mantal och 2 tunnor utsäde, 1 häst, 1 sto, 1 tjur, 10 kor, 2 kvigor och 5 får. Erik Eriksson som är 17 år 1640 går ut som knekt för brodern Johan på Saari.

Johan Eriksson har söner Johan, Olof, Lars och Erik vilka i omgångar går som knektar för hemmanet. Olof Johansson som först går ut rymmer under marschen. Lars Johansson tvingas därför 1660 ersätta honom men är åter hemma i Kukkola då han 1669 begär att den yngre broder Erik skall ta över. Han mönstrar 1669 men vistas i Kukkola fram till 1677 då han tvingas ut i krigståget mot Skåne där han våren 1678 ligger sjuk i Blekinge och kasseras.

Vid tinget den 7 augusti 1677 behandlas arvskiftet efter Johan Erikssons barn där 49 daler 24 öre hade fallit på var och en av de fem söner: Johan, Olof, Lars, Erik och en icke namngiven son. Lars Johansson som sitter på hemmanet betalade Olofs och Johans andelar till Olofs hustru som kommit från Stockholm för att motta makens och svågerns arv på 99 daler 16 öre. Hon krävde vidare att få 100 daler för det hennes man i persedlar sänt sina föräldrar i deras livstid vilket dock inte gillades av rätten.

Vid tinget den 8 augusti 1679 drogs en tvist upp om besittningsrätten på Johan Erikssons hemman där Erik Johansson ville behålla sin gamla del självständigt och sitta kvar på hemmanet med brodern. Eftersom hemmanet bara var på $\frac{1}{3}$ mantal ansåg nämnden att det inte borde klyvas. Vidare angavs att Erik bara gått som knekt för hemmanet under ett år medan Lars däremot företrätt det och betalt de andra brödernas andel i löst och fast samt behållit brodern Olofs del. Det beslöts därför att Erik skulle träda från hemmanet. Han kom därefter att förvärva Kärppä. Lars Johansson sitter som husbonde på hemmanet vid karteringen 1684. Hemmanet har fått sitt namn av roten Styrman i Kukkola.

Puoto synes ha varit anlagt redan i början av 1500-talet. Innehavarna kan följas från Nils Jönsson som upptas i hjälpgården 1553 då det finns 13 kor på hemmanet. I mitten av 1500-talet synes välståndet ha minskat och 1571 utgörs boskapsbesättningen enbart av 5 kor, 1 stut och 1 häst. Ny husbonde 1584 är Jöns Nilsson som 1613 efterträds av Jacob Jönsson. Han drunknar 1615 varefter hustrun uppges ha flyttat till Mattila och arvingarna brukar jorden. Änkan Gertrud står från 1615 för hemmanet men efterträds 1617 av Jöns Jönsson. Hustru Gertrud skattar 1620 för $\frac{1}{8}$ mantal vilket antyder att hon innehar halva hemmanet. Från 1635 innehas Puoto av Jöns Jönsson som var född 1610. Han finns där med brodern Jacob född 1623. Vid rotering 1637 skattar hemmanet för $\frac{1}{4}$ mantal och utsädet är nu 1 tunna och boskapsbeståndet består av 1 häst, 5 kor, 1 kviga och 3 får.

Jöns Jönsson uppges vid rotering 1643 vara knekt och ha 3 små barn. 1669 uppges han vara lejd till knekt av brodern Jacob Jönsson. I rullorna 1672 benämns han Jöns Jönsson Pott. Knekthustrun Botilla följs 1657 av sonen Anders Jönsson. Han antas som knekt för roten 1673 men uppges ha dött i Skåne 1677. Under makens bortavaro uppges 1675 att hustrun Elin

intet sått eller skurit. Knektänkan Elin och sonhustrun Karin finns 1684 på hemmanet om $\frac{1}{4}$ mantal. Elins son Jöns Andersson tar över 1690 och finns där med hustru Karins dotter Botilla som 1692 ersätts av Nils Jönsson Puoto. 1697 delas hemmanet mellan Staffan Persson Puoto och Jöns Andersson. Nils Nilsson i Kukkola köpte 1701 Jöns Andersson Puotos hemman om $\frac{1}{8}$ mantal, det blivande Palo, av framlidne rådmannen Hans Bras änka Anna Jönsdotter med det förbehållet att han tog Jöns Anderssons syster Margareta till äkta maka. Under ryssarnas härjningar i Tornedalen 1718 mördades ett antal personer och i Kukkola av kosackerna som drev ut flera människor i skogen där de lemlästades. Den 22 augusti hittades benen efter änkan Botila Jönsdotter, *som för 2 år sedan är bliven död i skogen.*

Wuoti innehas 1539 av Nils Henriksson som 1553 har 9 kor på gården som är en av de större i Kukkola. Han upptas från 1556 med en son som synes vara Henrik Nilsson som 1563 tar över hemmanet. Henrik Nilsson upptas 1571 med en bror som synes vara Nils Nilsson som anlägger Tapani. Olof Jacobsson blir ny husbonde 1610. Sonen Carl Olofsson går 1644 som knekt för sitt eget hemman men uppmanas skall skaffa karl till nästa mönstring. Han står dock fortfarande kvar som knekt 1650. Mågen Jöns Hansson som gift sig med dottern Margareta Carlsdotter tar över som husbonde i början av 1670-talet. Han utgår 1677 som knekt för roten Styrman och står kvar i den befattningen ännu 1695. Vid karteringen 1684 upptas Carl Olofsson som husbonde på hemmanet medan mantalslängden upptar knekten Jöns Hansson med knekthustrun Margareta.

Tapani synes ha utskiftats från Wuoti och den förste innehavaren Nils Nilsson upptas i tiondelängden 1583. Hemmanet synes 1588 delas mellan bröderna Nils och Anund Nilsson. Nils Nilsson som 1621 har en måg uppges vid roteringen 1622 vara utgammal. Mågen Josep Jacobsson uppges vid roteringen 1628 var född 1587. Välståndet på Tapani ökade i början av 1600-talet. Boskapslängden 1599 visar att Nils har 1 häst, 4 kor och 1 kviga medan Anund har 1 häst, 2 kor och 1 kviga. 1620 har Nils 1 häst, 1 oxe, 7 kor, 1 kviga och 5 får. Mågen Josep Jacobson har 1635 ökat beståndet till 2 hästar, 1 tjur, 10 kor, 1 kviga och 12 får

Utan någon manshjälp på hemmanet synes den gamle Josep Jacobsson ha förlorat sitt välstånd. 1644 lämnar han bara $\frac{1}{2}$ skäl i tionde och året därpå drunknar den enda dottern i forsen. 1646 uppges att Josep Jacobsson är död och att den gamla hustrun sitter i husen och röker och har bara 3 kor. 1647 tar Staffan - Tapani - Persson över och synes vara den som ger hemmanet dess namn. Han följs 1678 av sonen Per Staffansson som är husbonde vid karteringen 1684. Ur Tapanis ägor på östra sidan om älven avvitrats i slutet av 1700-talet Heikkilä hemman.

Anund Nilsson på Tapani omnämns sista gången i tiondelängden 1604 där det anges att han inte utgivit något. Han följs 1606 av sonen Nils Anundsson som 1610 bara lämnar $\frac{1}{2}$ kanna i tionde för att året därpå följas av änkan Karin som finns på Saari till och med 1617 utan att avlägga tionde. Knekten Per Anundsson, som synes ha ingått i familjen, har enligt Älvsborgs lösen varit på tåg alla terminer 1613-1618 och dyker aldrig därefter upp i Kukkola.

Pieti har möjligen också anknytning till Tapani. Tiondelängden 1595 visar att Nils Nilsson och Anund Nilsson lämnar 1 spann respektive $\frac{1}{2}$ spann i tionde. Hjälpsskattelängden 1596 upptar för första gången Olof Nilsson som dock inte upptas i tiondelängden. Året därpå lämnar Anund Nilsson inget tionde medan Nils Nilsson ger 1 $\frac{1}{2}$ skäl och Olof Nilsson 1 spann. Detta antyder att Olof kan ha övertagit delar av Anunds ägor. 1599 finns på Olof Nilssons hemman 1 häst, 5 kor, 1 kviga, 1 oxe 1 och 4 får.

Olof Nilsson uppges i Älvsborgs lösen för perioden 1613-1617 vara utfattig och äger bara 2 kor och har två små barn. Han upptas 1621 med en son som synes vara Peder Olofsson som är född 1607. Peder står för hemmanet i roteringslängden 1628 men uppges året därpå vara husman med 3 kor. Boskapslängden 1637 visar att han har 1 häst, 1 tjur, 7 kor, 1 kviga och 6 får men 1645 uppges han vara utfattig och mycket skyldig. Peder Olofsson står som husbonde fram till 1676 då Nils Henriksson tar över och är husbonde vid karteringen 1684.

Bebyggelsen på västra sidan av älven

Niki, Liisa, Harri, Viinikka, Paavo och Kauppi synes redan i början av 1500-talet haft ungefär de tomtlägen 1684-års karta visar. Förutom mark inom gårdsgärdet innehåller ängar och åkrar väster om gårdstunen. Korvi, Waara och Matti anlades i slutet av 1500-talet. Hemphälä anläggs på 1590-talet liksom Kärppä, eller Erkki som det senare kom att benämnas. Föregångaren till Rautio var anlagt på 1580-talet men fick sitt namn av smeden – *rautio* eller *pellikka* - Jöns Henriksson från Savolax som på 1660-talet kommit till Kukkola.

Genom nybyggen och hemmanssplittring hade antalet gårdar i Kukkola ökat till 28 i början av 1600-talet. Längst i norr fanns då Jacob Larsson på Lähdet, Henrik Henriksson på Laiti och Erik Fransson på Frankki vilka tidvis redovisas under Karungi. Alamaa anlades i slutet av 1630-talet av Henrik Ersson Frankki sedan brodern Jöns övertagit stamhemmanet. Lahti anlades i mitten av 1660-talet möjligen delvis på ägor som innehåfts av Pål Nilsson som upptas i Nedre Kukkola 1539-1584. På 1610-talet hade Kerttu och Fräki anlagts på Niitynpetäjänsaari som på 1700-talet börjar benämnas Fräkinsaari.⁵

Hemmanen i Nedre Kukkola

Niki kan följas från Jöns Olofsson som 1580 är husbonde och lämnar ½ skäl i tionde. 1599 finns på gården 1 häst, 1 tjur och 8 kor och gården lämnar 4 ½ skäl korn och 5 kannor råg i tionde vilket var det tredje högsta bidraget i Kukkola. Hemmanet skattar för 2 bågamantal från 1602 och den nye husbonden 1611 synes vara sonen Nils Jönsson som troligen gett gården namnet Niki. Enligt Älvsborgs lösen finns han på gården med brodern Jöns till 1615 varefter Jöns anlägger ett eget hemman som synes vara Hemphälä. Fadern Jöns Olofsson står dock för tiondet till och med 1617 varefter det redovisas separat av Nils respektive Jöns Jönsson. I boskapslängden 1620 redovisas för Nils Jönsson 1 tunna i utsäde, 1 häst, 1 stut, 5 kor, 1 kviga och 5 får medan Jöns Jönsson står för 1 tunna i utsäde, 1 häst, 1 oxe, 5 kor, 1 kviga och 5 får vilket antyder att stamhemmanet delats lika mellan Jöns Olofssons söner.

I tiondelängden 1622 benämns husbonden Nils Jönsson *Hembel* och i roteringslängden 1623 upptas han med sonen Olof som var född 1597. Olof tar över hemmanet på 1630-talet och finns där med sonen Jöns Olofsson som var född 1623. Gårdens boskapsbestånd utgörs 1640 av 2 hästar, 13 kor, 2 kvigor och 10 får. I längden 1653 står *Olof Nilsson Gammal* och endast hustru med son och sonhustru registreras. Mantalet har höjts till $\frac{3}{8}$ när sonen Jöns Olofsson 1657 har tagit över och finns där med hustru och 2 döttrar.

Den 30 maj 1665 anklagade Jöns Olofsson grannen Hans Olofsson Kärppä för att ha stulit åtskilliga slags mynt nämligen 10 riksdaler, 1 svensk daler och sex tjugo lass poletter. Kärppä kunde inte neka till missgärning utan bekände sig vara brottslig, varför han för sin missgärning blev satt att böta tre gånger så mycket tjuvgodset var värt och att ge målsäganden

⁵ Enligt uppgift från Erik Wahlberg torde Niitynpetäjänsaari ha fått sitt namn av att ängsholmen var tallbevuxen

sitt igen. Bötesbeloppet för tjuvgodset uppgick till 89 daler 7 öre och 13 rundstycken. Hans Olofssons son Jacob Hansson Lekatt - Kärppä - lejdes året därpå av Jöns Olofsson till knekt för roten. Efter att i augusti 1677 ha befunnit sig i Åby fältläger efter slaget i Skåne återvände Jacob Hansson Lekatt till Kukkola.

Efter att Niki sommaren 1670 drabbats av våldsdöden skickade socknen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att Jöns Olofsson skulle befrias från skatten kommande år. Skrivelsen har följande lydelse:

Uti innevarande år Bartelsmäss – 24 augusti – har Jöns Olofsson i Kukkola råkat ut för en skadlig våldsdöden och därigenom mistat efterskrivna persedlar: 2 stugor värderade för 50 daler, 1 stekarstuga 20 daler, 1 pörte 15 daler, 1 källare 9 daler, 1 kåta 20 daler, 1 pörtloft 15 daler, 1 stall 10 daler, 1 fähus 15 daler, 2 små dito 10 daler, 2 stycken kvinnfolkskjolar av kläde 40 daler, 3 stycken kvinnfolkströjor 35 daler, 10 mark smör 40 daler, 19 lod silver 38 daler, 2 stycken ranor 19 daler, uti pengar 9 daler, koppar 15 daler, såsom och små järnsaker med yxor och liar 20 daler, bliver alltsammans summa fyrahundra daler kopparmynt. Detta bekräftas vördsamt med socknens signet. Torneå den 9 december 1670.

Den 18 december 1671 meddelades att på Kungl. Maj:ts nådiga behag Jöns Olofsson beviljats skattefrihet för sitt hemman i tre års tid.

Jöns Olofsson upptas i mantalslängden 1674 med hustru, son och sonhustru för att 1678 följas av Henrik Jönsson med hustru. 1679 står Jöns Olofsson för röken medan *Henrik Jönsson Niki* står för tiondet som uppgår till 4 ½ skäl korn och ½ skäl råg. Året därpå upptas bara Henrik Jönssons hustru i mantalslängden, men för tiondet 1681 och 1682 står *Henrik Jönsson Niki* som dock i röklängden 1683 benämns *Henrik Jönsson Hembpälä*. Han har året därpå efterträtt av *Henrik Larsson Niki*. Jordeboken har Jöns Olofsson som husbonde till 1684 då det står *Jöns Olofsson eller Henrik Larsson och Lars Henriksson* medan det i röklängden står *Henrik Jönsson Hembpälä*. Detta antyder att stamhemmanet benämnts Hembpälä men att den av Nils Jönsson övertagna delen fått namnet Niki. Troligen är Lars Henriksson son till Henrik Jönsson Hembpälä. Den nye husbonden Henrik Larsson som troligen var en svärson var son till Lars Eriksson Laiti i Kukkola som i mitten av 1660-talet förlorat sitt hemman till borgaren Erik Grelsson. Henrik Larsson Laiti på Niki dör den 1 juli 1732 vid 90 års ålder.

På 1670-talet finns två personer i Kukkola med namnet Henrik Jönsson, dels Jöns Olofsson son, dels Jöns Henriksson Liisas son Henrik Jönsson som 1675 efterträds av Nils Jönsson varefter Josep Larsson 1678 tar över hans hemman. De *horkarlar* i Kukkola vid namn Henrik Jönsson som omkring 1680 återkommer i akterna kom troligen från Liisa och Niki.

Vid vintertinget i november 1679 får Lars Henriksson Harris dotter Karin böta 40 mark silvermynt för hordomslast med en gift man i Kukkola benämnd Carl Hindersson som berättas ha dragit till Räfte men skall lagföras när han ertappas. Vid häradstinget i mars 1680 betalade fadern Lars Henriksson dotterns böter varav $\frac{2}{3}$ gick till kronan och $\frac{1}{3}$ till häradet. Vid vintertinget den 15 december 1680 hade Karin åter ertappats. Då föreställdes en ung karl Henrik Jönsson i Kukkola vilken tillstår sig ha haft samlag med Lars Henrikssons dotter Karin, varandes själv gift och med sin hustru levit i 10 år tillsammans. Han dömdes därför till 80 silvermark i böter samt att utstå uppenbar kyrkoplikt. Karin uppges tidigare vara lagförd.

Vid sommartinget den 5 juni 1680 behandlades ett högmålsbrott som förlupit i socknen. Nils Jönsson i Kukkola angav hur hans hustru, Anna Nilsdotter från Vojakkala, hade bedrivit

dubbelt hor med Henrik Jönsson en gift man i Kukkola, som förliden höst rymt till Räffle medan hon skall ha rymt till Österbotten. De skall enligt rätten efterslås och det så mycket mera som de efter Nils berättelse sedermera gift sig i Kuopio eller Kajana. Angivaren Nils Jönsson hade 1675 efterträtt Henrik Jönsson på Liisa. Ytterligare uppgifter om horkarlen Henrik Jönssons eskapader erhålls vid sommaringet i juli 1685 när landshövdingen Hans Abraham Kruse läser upp ett brev från landskansliet i Österbotten av den 13 juni 1685 där det begärs att landshövdingen skall låta rannsaka en i Vasa fasttagen person benämnd Henrik Larsson som kommit från Räffle. Han hade först sagt sig vara från Kemi men sedan medgett att han var ifrån Torne socken och Kukkola. Han hade varit i följe med en hop andra bondsöner vilka anlänt till Vasa skärgård på en liten farkost. De andra hade dock lyckats fly. Vid häradstinget intygades att Henrik Larsson - Frantti - vara barnfödd i Kukkola och uttagen till soldat av sin farbror Olof Jönsson Kieri. Henrik hade varit två resor på tåg men vid sista hemkomsten 1681 hade han rymt till Räffle vid Mattiastid sedan en gift bonde i samma by Henrik Jönsson, som gjort hor, hade tubbat Henrik Larsson med sig. Därefter skall dennes hustru också bedrivit hor med en gift soldat Jacob Hansson Kärppä från Kukkola, som var lejd som knekt av Jöns Olofsson, och sedan hade bägge rymt sin kos. Rättsakterna anger således att både Henrik Jönsson och hustrun bedrivit hor och därefter rymt till Räffle.

Hemphälä synes ha anlagts av Jöns Jönsson på 1610-talet. Boskapslängden 1637 visar att Jöns Jönsson som då är 60 år finns på gården med den 20-årige sonen Jöns. Gården skattar för $\frac{1}{3}$ mantal och där finns 2 hästar, 11 kor, 2 kvigor och 8 får. Jöns Jönsson den yngre upptas i längderna från 1651 med en son och 1655 har en sonhustru tillkommit. Sonen Jacob Jönsson med hustru och dotter brukar hemmanet 1663 men längden 1665 visar att hemmanet delats och att det på Jacob Jönssons del finns en dotter, en knekt och en knekthustru medan Per Eriksson med hustru och dotter finns på den andra röken.

Jacob Jönsson upptas bland de oförmögna 1678 då han uppges vara halt och sjuklig. Hustrun är utan folkhjälp och de har bara 4 kor och har inte sått något på många år. Året därpå har Jacob Jönsson avlidit och änkan Elin står för hemmanet om $\frac{1}{6}$ mantal fram till karteringen 1684. Inte heller Per Eriksson, som möjligen kom från Waara, har haft det lätt under nödåren på 1670-talet. 1675 uppges att han på sin gård om $\frac{1}{4}$ mantal intet sått eller skurit och att han mist all sin boskap. Vid karteringen 1684 innehas det sammanhållna hemmanet om $\frac{1}{3}$ mantal av Per Eriksson Hemphälä och Jacob Jönssons änka Elin.

Kärppä debuterar i hjälpskattelängden 1599 då Olof Jönsson skattar för en häst och 3 kor. 1613 benämns han Olof Jönsson *Hemlain* - Hämläinen - och 1618 *Hömbel* vilket antyder att han synes ha kommit från det blivande Niki. Han skattar för $\frac{1}{4}$ mantal och finns kvar till och med 1626 varefter han ersätts av änkan Margareta. Nödåren på 1630-talet drabbar alla gårdar i Kukkola och Margaretas hemman om $\frac{1}{4}$ mantal uppges 1634 vara övergivet och husen står öde. 1637 upptas den 20-årige Hans Olofsson i roteringslängden då han står för $\frac{1}{6}$ mantal. Samtidigt upptas *Hustru Margareta $\frac{1}{8}$ mantal eller Josep Kinnunen* sist i mantalslängden. I roteringslängden uppges att Kinnunen är 50 år varför man kan förmoda att Margareta ingått ett nytt gifte. 1640 upptas Josep Kinnunen med hustru sist i längden i Karungi.

Hans Olofsson upptas inte i mantalslängden 1640 men hemmanet om $\frac{1}{6}$ mantal upptas i längden enligt vilken boskapskatt betalas. Troligen var han knekt dessa år. Roteringslängden 1643 och tiondelängderna från 1644 placeras honom mellan Lisa och Niki vilket antyder att han återupptagit Olof Jönssons hemman. Vid rotering 1643 skrivs *Hans Olofsson går för sitt eget hemman får leja till nästa mönstring* och 1648 skrivs *Hans Olofsson går för eget hemman skall skaffa karl*. Uppenbarligen är han fortfarande knekt och har tilldelats

knektnamnet Lekatt - Kärppä - då det på hemmanet bara finns legofolk fram till 1654 varefter Hans Olofsson upptas med hustru och dotter. Två av sönerna synes ha lejts som knektar av grannarna. Jacob Hansson Lekatt lejs 1666 av grannen Jöns Olofsson på Niki och finns i Åby fältläger i augusti 1677 varefter han återvänder till Kukkola. Lars Hansson Lekatt lejs som knekt av Mickel Henriksson Harri och går ännu 1695 för roten 79.

Från 1669 finns en soldat och en soldathustru på hemmanet men 1671 har Hans Olofsson avlidit och änkan upptas med soldat och soldathustru till 1674 då det tagits över av rådmannen Henrik Hansson i Torneå. Året därpå har han besatt Kärppä med en soldathustru som synes vara Brita Viniksdotter vars man uppges vara avrest på tåg i kronans tjänst. 1678-års förmedligslängd anger: soldathustrun Brita Viniksdotter har litet sått, har 3 kor och kan inte betala utlagorna. Mannen Anders Larsson som gått ut som knekt redan 1666 för Viinikka som deltagit i striderna i Jämtland omnämns sista gången 1677 då han ligger sjuk i Malmö där han synes ha avlidit. 1679 är knektänkan Brita Viniksdotter ensam på hemmanet med ett litet barn och utan folkhjälp. Husen uppges då vara gamla och nedfallna. Eftersom hon inte kunde betala utlagorna tvingades hon bort från gården.

Erik Johansson, som var son till Johan Eriksson på det blivande Styrman, lät vid sommaringet 1680 uppbjuda Brita Viniksdotters hemman som han den 27 mars köpt för 300 daler. Köpeskriften anger hur Hans Olofsson Kärppäs hemman, överlämnats till rådmannen Henrik Hanssons i avbetalning för en fordran. Rådmannen hade sedan förunnat knekten Anders Larsson att bo på hemmanet som hans hustru Brita Viniksdotter nyttjat i 6 år men inte längre ville förestå. Hon hade avträtt sin rätt till Erik Johansson för 140 daler och han hade vidare betalat Henrik Hanssons änka hennes fordran på 120 daler samt betalt 40 daler för en äng benämnd Pajopää som pantsatts till Erik Eriksson i Kukkola så att köpesumman blev 300 daler. Sedan Erik Johansson erlagt dessa belopp för hela hemmanets alla ägor och lägenheter skulle han därefter behålla det okvalt evärdligen efter det underskrivna köpebrevet.

Hemmanet kom att benämnas Nikierkki efter Erik Johansson som hade söner Johan, Erik och Per. Johan synes ha varit en utsvävande person som vid sommaringet i juni 1702 anklagades för lönskaläge med Karin Persdotter i Kukkola som fött ett piltebarn åtta veckor tidigare. Karin påstod att Johan lovat att gifta sig med henne vilket han dock nekade till. Han dömdes därför till 40 mark i böter och Karin till 20 mark. Johan ålades vidare att årligen ge Karin 6 daler för barnets uppfostran så länge det blir hos henne. Vid vintertinget i mars 1703 anklagades Johan Eriksson för att ha belägrat änkan Brita Matsdotter som fött ett piltebarn. Brita påstod att lägersmålet skett under äktenskapslöfte vartill Johan nekade. Eftersom detta lägersmål hade skett innan det första dömdes kunde det inte anses för dubbelt och Erik dömdes därför åter till 40 mark och änkan till 20 mark. Som gossens far dömdes Johan att hjälpa Brita med 6 daler årligen till dess gossen någorlunda kunde komma till sin mogenhet.

Det var uppenbarligen inte bara på det sexuella planet de unga männen i Kukkola var gränslösa. Kyrkans sexman Jöns Kallio i Kukkola lät nämligen 1703 stämma ett antal personer för att de på söndagar och högtidsdagar förövat stort oväsande med kortspel om brännvin, öl och tobak samt stört med fylleri i byn. Förövarna var Johan Eriksson Kärppä, Per Persson Hemphälä, Lars Henriksson Niki, Jöns Henriksson Smed, Nils Hansson Lassinantti, Lars Viniksson och Anund Mickelsson Liisa. De dömdes att böta 40 mark silver vardera.

Erik Johansson som bland annat var *pato isäntä* ansåg att sonen Erik varit honom till störst glädje varför hemmanet överläts till honom. Johan flyttade i och med detta till Helsingbyn där han enligt ett köpebrev daterat den 2 mars 1707 och underskrivet av handelsmannen Henrik

Eriksson betygas ha förvärvat Daniel Olofssons skattehemman Potila för 296 daler 8 ½ öre till lagfången egendom med alla dess tillgångar i hus, jord, åker, äng, skog och mark, kvarnställe och fiskevatten. Vid tinget den 22 september 1732 uppträdde Johan Eriksson Potila som förmyndare för sin omyndiga syster Margareta Eriksdotters och avlidne broder Per Erikssons omyndiga dotter Anna. Erik Johansson dör 1731 vid 96-års ålder.

Liisa, senare uppdelat i Anundi och Juuso, innehades möjligen av Henrik Olofsson som upptas i 1539-års bågälängd men 1546 uppges vara avfallen. Hans söner synes vara Olof Henriksson och Frans Henriksson som i bågälängden debuterar 1554 respektive 1555. Frans Henriksson står i jordaeboken 1559 för hemmanet och upptas i tiondelängderna vid Olof Henriksson. 1573 uppges att Olof Henriksson gett sig till sytning varefter Frans Henriksson ensam står som husbonde på det blivande Liisa.

Frans Henriksson som upptas i skattelängderna till 1599 då han efterträtts av sonen Henrik Fransson på stamhemmanet där utsädet är 3 tunnor och där djurbesättningen utgörs av, 1 sto, 1 tjur, 6 kor, 1 kviga och 5 får. Brodern Erik har samtidigt anlagt Frankki. Henrik Franssons följs 1616 av änkan *Lisbetha*, som gav hemmanet namnet Liisa. Sönerna Nils och Jöns delar hemmanet där Nils Henriksson 1637 skattar för $\frac{1}{3}$ mantal. Nils var då 24 år medan brodern Jöns Henriksson som var 28 år gick som knekt för hemmanet. Nils blev kvar på stamhemmanet medan Jöns senare byggde en egen manbyggnad. Nils Henrikssons son Olof hade 1678 övertagit Liisa om $\frac{1}{3}$ mantal. Tiondelängden 1696 visar att Olof Nilsson inte skördat något och året därpå hade hemmanet övertagits av Anund Mickelsson från Harri.

Anund Mickelssons förvärv av Liisa ledde till tvister om köpeskillingen. Vid sommartinget den 27 juli 1701 presenterade Anund Mickelsson ett köpebrev daterat Torneå den 2 februari 1697 underskrivet av Olof Nilsson Liisa som bekänner att han av fri vilja, samt med sin hustrus mogna råd och samtycke, hade sålt sitt hemman om $\frac{1}{3}$ mantal för trehundra daler kopparmynt. Han bekände sig ha erhållit 150 daler och sedan betalt sin skuld hos borgaren Mårten Hinderssons änka. Alltså avhände han sig, sin hustru och sina barn samma hemman, hus, jord, åker, äng, skog och fiskevatten intet undantagandes av allt vad därunder av ålder legat, nu ligger eller med laga dom tillvinnas kan.

Juuso som anlagts av Jöns Henriksson redovisas av honom till slutet av 1660-talet då han finns där med son och sonhustru för att 1674 efterträdas av Henrik Jönsson med hustru, son och sonhustru. Sonen och sonhustrun synes avse brodern Nils med hustru som 1676 övertog hemmanet. 1678 sker ett nytt ägarbyte då Josep Larsson tar över. Hemmanet om $\frac{1}{4}$ mantal uppges då vara vanbrukat och ägorna som är bortskingrade måste igenlösas av Josep Larsson som bara äger 3 kor och därför inte kan skatta när han tillträder. Han följs 1690 av änkan Karin Matsdotter varefter sonen Nils Josepsson 1701 tar över.

På grund av skulder tvingas Nils Josepsson den 4 mars 1708 pantsätta hemmanet för 177 daler till borgaren Nils Gabrielsson i Torneå. Vid häradstinget den 24 juli 1717 försöker Gabrielsson överta Juuso men det framkommer då att också Nils Hansson Matti hade en fordran på 200 daler varför han får förvärva hemmanet genom att betala skulden till Gabrielsson. Under ryssarnas härjningar i Kukkola 1717 blev Juuso plundrat och Nils Josepsson dör den 27 februari 1718. Nils Hansson Matti drabbas också av ryssarnas härjningar och tvingas 1720 sälja Juuso med kvarn och kvarnställe till Pål Larsson som lämnat Paavo efter en tvist med fadern. Sedan Pål Larsson förlikats med fadern sålde han i slutet av 1720-talet Juuso till Anund Mickelsson som upplät det åt sonen Elias som på så sätt kom att äga hela det ursprungliga stamhemmanet Liisa.

Harri som är ett av de äldsta hemmanen i Kukkola innehas av Erik Nilsson Harri i 1539-års bågälängd. Han uppförs 1555 med en son. När längden till Älvsborgs lösen tecknas 1571 har Harri övertagits av sonen Olof Eriksson som 1590 upptas i birkarlälängden. Han synes ha haft sönerna Henrik, Lars och Erik. 1615 tas stamhemmanet över av äldste sonen Henrik Olofsson samtidigt som Erik Olofsson blir husbonde på Närä efter den spetälske Erik Jönsson. Brodern Lars Olofsson uppges i Älvsborgs lösen ha varit på krigståg alla terminer men har återvänt 1620 då boskapslängden visar att Henrik och Lars delat stamhemmanets ägor och boskap i de blivande Harri och Lauri.

Boskapslängden 1640 visar att bröderna Henrik, Lars och Erik hade de tre största hemmanen i Kukkola där det på Harri fanns 1 häst, 1 tjur, 15 kor, 2 kvigor och 10 får. Henrik Olofssons upptas 1640 med hustru, en son, en dotter och en sonhustru och från 1650 upptas två söner, en dotter och en sonhustru. Båda sönerna är gifta 1653 men 1654 synes en av sönerna med hustru ha flyttat till farbrodern Lars Olofsson Harri där det tidigare endast funnits legodrängar och legopigor på gården. Den yngre sonen - född omkring 1630 - synes vara Lars Henriksson som kom att överta Lauri efter farbrodern. Mickel Henriksson - född omkring 1619 - tog 1657 över Harri där han finns med sina föräldrar. När mantalslängden upprättas 1679 och Mickel är över 60 år står hustrun Elin med son och sonhustru för hemmanet. Sonen Henrik Mickelsson med hustru, son och sina *utgamla* föräldrar upptas därefter i längden från 1680.

Vid vintertinget 1673 lät Mickel Henriksson Harri för första gången uppbuda det testamente som hans mor Kirstin Andersdotter gett honom i förgånga. Vid vintertinget 1675 presenterar Mickel testamentet enligt vilket hans farmor i dåvarande kyrkoherdens och flera *gode mäns* närvaro givit sin son Henrik Olofsson i sytningslön ett stycke äng Vasikansaari, ett halvt spannland åker och en stuga, av obyten del, att få behålla, vilken sytningslön Mickels föräldrar 1658 allaredan åter honom uppdragit och bebrevat emedan Mickels fader Henrik Olofsson var kommen till hög ålder - var då över 80 år - och ingen annan utav barnen honom syta ville, utom denne Mickel, som förgångsskriften omständligen innehåller och förmäler, vilken skrift är sedan uppå tinget 3 åtskilliga gånger uppbuden och lagstånden och ingen gjort klander varför brevet dömdes stadigt.

Vid häradstinget den 3 augusti 1691 behandlades den egendom i löst och fast som Mickel Henriksson Harri med sin hustru uppdragit sonen Henrik i sytningslön nämligen en äng om 4 lass benämnd Vasikkansaari belägen i Raumo, 4 skälsland åker, hela gårdet mellan Harri och Viinikka, 1 lass äng på Palonsaari i Karungi, 4 hus dem han själv har upphuggit, 2 kor, den bästa hästen som finns på gården, 4 får, 1 lispund koppar, förutom allt annat som han har intagit av hustruns egendom till kronans utlagor och knekten. Eftersom allt på tre ting kungjorts och uppbudats och är utgivet av fadern i sytningslönen för sin lycka och fromma, om han skulle leva längre eller kortare tid, och inte åt någon främmande utan sin son och närmaste arvinge, som dessutom åbor själva bolhemmanet, där förgångsjorden är belägen, och inget laga klander häremot gjorts inom så lång tid, utan fadern ännu *in vivis*, för den skull blir samma förgångsskrift lagligt godkänd och stadfäst.

Acerbii version av Keksis sång ger upplysningar om vårflodens härjningar i Kukkola 1677.⁶ Den lyder som följer: *Nyt tule kuulen Kukkolan. Ej siellä paljon paha tehnyt, haaskaisi siellä harilalta. Käänsi Vaskiin värin puolen, kalun halviman hajotti, meni maalle Pauluxelle, tappoi mahan talvi myllyn, joka veti veronsa, maxoi malda mantalinsa. Emännät sitä enämän ilkevä, että piti jauhaman.* Texten kan tolkas något i stil med: *Nu till Kukkola kom floden, där*

⁶ Tapio Honkanen, Keksis kväde över vårfloden i Torneälven år 1677, Johan Portins försvunna uppteckning, Institutionen för Nordiska språk Lund, 2005

blev inte mycket skadat, härjat blev hos Harila, vält blev kopparpjäser, krossade de enkla tingen, isen gick sen in hos Paulus, slog till marken vinterkvarnen, den som drog hans skatt och mantal. Gummorna de gny och gorma, då de måste dras med handkvarn.

Innebörden av *vaski*, det finska ordet för koppar, är oklar men antyder att kopparpjäser torde ha krossats. Kanske bedrevs kopparsmide på Harila då Henrik Mickelsson av sina föräldrar i sytningslön bland annat tilldelades 1 lispund (8.5 kg) koppar. Paavos vinterkvarn torde avse den kvarn som Pål Thomasson Paavo och Lars Henriksson Harri om vintrarna uppsatte vid Kukkolaforsen och som i slutet av 1600-talet återuppbyggdes av Per Jönson Harri.

Sambanden mellan Harri och Närä i Toivola framkommer vid vintertinget 1686 när Mickel Henriksson Harri på dotterns och mågen Vinik Henrikssons vägnar gör anspråk på att ta över framlidne tolvmannen Henrik Nilsson Näräs hemman. Mågen skall först ha antagits på Närä som förgångsman men förskjutits när änkan ingick ett nytt gifte. Eftersom Henrik Nilsson Närä inte hade några barn, menade Mickel Henriksson sig vara arvinge till största delen av hemmanet efter sin salig farbror Erik Olofsson. Ett testamente mellan änkan och Närä angav dock att den som levde längst skulle behålla all kvarlåtenskap före andra arvingar.

Oavsett att Vinik Henrikssons hustru och Henrik Nilsson Närä var *bryllingar eller till det tredje varandra skylda* skulle änkan enligt rätten njuta det upprättade testamentet medan hon lever, men sedan skulle Vinik kunna tävla om arvsrätten bäst han vill. Änkan ingick strax därefter ett nytt gifte vilket innebar att Viniks förhoppningar grusades. Vid vintertinget 1687 erkändes dock framlidne tolvmannen Henrik Nilsson Näräs efterleverska i Kukkola, med sin nuvarande man Hans Hansson, pliktig efter nämndens omprövning att betala Vinik Henriksson uti ett för allt 65 daler för sin och sin hustrus där i gården gjorda tjänst och arbete den tiden de var antagna till hennes sytningsfolk.

Lauri anlades av Lars Olofsson Harri sedan han återvänt till Kukkola efter att ha varit ute på krigståg. Han var då omkring 40 år vilket antyder att han som knekt möjligen nått någon befälsbefattning och förkovrat sig i svenska språket vilket gjorde att han kom att utses till tingstolk för Torne socken. Tolkar var fram till slutet av 1620-talet de gamla lappfogdarna Olof Anundsson från Armassaari och Lars Henriksson från Vojakkala. Domböcker saknas emellertid från slutet av 1620-talet fram till 1635 då Lars Olofsson första gången noteras som tingstolk varför det inte kan avgöras när han tillträdde. Han innehar tjänsten som tingstolk till och med 1658 varefter han efterträds av prästsonen Henrik Jöransson från Niemis. Enligt roteringslängderna skulle Lars Olofsson ha varit född omkring 1581 vilket innebär att han var tolk fram till 77-års ålder. Som nämndeman fortsatte han ytterligare några år och avgick först 1669 då han efterträddes av Lars Henriksson Harri.

Familjeförhållandena på Lauri är svårtydda i mantalslängderna: 1640 upptar Lars Olofsson med hustru och en son, 1642 med en måg och en sonhustru, 1643 med son och sonhustru, 1644 med måg och sonhustru vilka dock båda försvinner 1645 varefter Lars Olofsson med hustru, legopigor och drängar upptas fram till 1654 då en son och sonhustru tillkommer, vilka från 1657 betecknas måg och dotter för att från 1665 åter benämnas son och sonhustru. I roteringslängderna upptas aldrig någon son hos Lars Olofsson och 1665 lejer han Nils Larsson som knekt för hemmanet. Nils står dock aldrig upptagen som son i rullorna men benämns *Nils Larsson Harr* när han deltar i krigstågen till Jämtland, Skåne och Tyskland. Vid generalmönstringen i Piteå 1694 uppges att Nils Larsson Harr *ha tjänat 32 år under Militien och derutinnan worden Brächlig*. Han beviljas avsked och ett årligt underhåll på sex daler 24 öre silvermynt vilket han kvitterar ut ännu 1699 då hans hemvist uppges vara Kukkola.

Lars Olofsson efterträds som nämndeman 1669 av Lars Henriksson som samtidigt uppförs som husbonde. 1671 finns tre personer och en knekt på Lauri. Vid tinget den 23 juni 1672 uppstod emellertid nämndemannen Lars Henriksson *och gjorde rätten tillkänna sig vara en sjuklig man och ensam på hemmanet, varför han inte längre kunde som han och gärna ville, sin tjänst upprätthålla och uti rätten sitta utan anhöll bliva därifrån demiterad och presenterade en annan ifrån samma by Hans Henriksson (Mäki) benämnd uti sitt ställe alltså och emedan de andra av nämnden sådant med honom intygade ty blev han ifrån nämndemanstjänsten demiterad och förlovad och ovanbenämnde Hans Henriksson i hans ställe antagen vilken och där med sin ed efter lag avlade.*

Lars Henriksson upptas 1674 med hustru, dotter, knekt och knekthustru. 1683 finns 3 döttrar på hemmanet och 1685 är de 4. Lars Henriksson upptas 1688 med måg och 3 döttrar. 1690 har mågen Anund Mickelsson från Kiviniemi i Helsingbyn med hustrun Magdalena tagit över hemmanet där en förälder och 2 döttrar finns. Dottern Ella har 1692 gift sig med Per Jönsson som på häradstinget 1693 uppbjuder det sytningskontrakt svärfadern tecknat med honom den 29 februari 1692. Per Jönsson tar 1694 över hemmanet varefter de båda svågarna vid vintertinget 1695 uppbjuder vad svärfadern Lars Henriksson med sin hustru bebrevat dem i sytningslön varefter Anund Mickelsson lämnar Lauri för att 1697 bli husbonde på Liisa.

Grundandet av Viinkikka, Fräki och Kerttu

Wahlberg har antagit att Viinikka, Fräki och Kerttu har sitt ursprung i det hemman som innehades av Lars Henriksson i 1539-års bågälängd då han upptas med en son som synes vara Tydich Larsson som 1551-1562 står för hemmanet där han finns med en bror. Enligt Wahlberg skall det efter 1562 övergått till en brorson Henrik Larsson vars *sonsöner voro Jöns och Lars Viniksson*. Tydich Larsson följs dock 1563 av Lars Larsson som synes ha varit hans bror. Lars Larsson som 1567 upptas med en son synes på 1570-talet ha kommit på obestånd varefter Erik Larsson på 1580-talet finns på det blivande Paavo. Henrik Larsson som också synes vara en son till Lars Henriksson upptas 1552 i bågälängd där han från 1563 finns med en son. Henrik Larssons bidrag till Älvsborgs lösen 1571 uppgår till 88 mark och 6 öre. På gården i anslutning till Harri finns 7 kor, 2 stutar, 1 får och 1 häst. Henrik Larsson upptas sista gången 1580 varefter han följs av Vinik Henriksson.

Tiondelängden 1583 upptar Vinik Henriksson och Henrik Henriksson vid varandra vilka ger 1 spann och 3 ½ skäl respektive 1 spann i tionde. De var då de två största bidragen i Kukkola. Samtidigt upptas fortsatt Vinik Henriksson i tiondelängderna för Toivola. Vinik och Henrik Henriksson synes vara söner till Henrik Larsson. Från 1588 upptas Vinik i tiondelängderna mellan de blivande Kauppi och Rautio medan Henrik finns kvar mellan Harri och Paavo. På Hindriks gård, som 1599 är den största i Kukkola, är utsädet 6 tunnor och boskapen består av 1 häst, 1 tjur, 1 stut, 12 kor och 12 får. Jöns Viniksson som 1597 efterträtt Vinik Henriksson har den näst största gården i Kukkola med 5 tunnor i utsäde, 1 häst, 1 tjur, 10 kor och 5 får.

Räkenskaperna till Älvsborgs lösen anger 1617 att Henrik Henriksson dött och att hustrun ingått nytt gifte och flyttat till Kemi. Jöns Viniksson uppges bruka hemmanet men har då redan anlagt det blivande Fräki på Niitynpetäjänsaari. *Heiska Heikkis* arvingar uppges 1621 bruka gården och den unge Vinik Jönsson, som enligt roteringslängden var född 1597, var då landsknekt för rotan där *Heiska Heikkis* hemman ingick. Efter Jöns Vinikssons död 1621 visar boskapslängden att Vinik Jönsson delar kreaturen på gården på Fräkinsaari med änkan

Kerstin, men uppförs skilt från henne vid Lähdet. Till och med 1624 upptas han som soldat men synes 1626 ha lämnat tjänsten och övertar *Heiska Heikkis* hemman.

Viinikka fick sitt namn av Vinik Jönsson som 1640 finns på gården om $\frac{1}{3}$ mantal med hustru. Där finns då i ladugården 1 häst, 10 kor, 2 kvigor och 6 får. En dotter har tillkommit 1642 och 1645 finns två döttrar i familjen. 1653 tillkommer en son och samtidigt finns en måg på gården som dock försvinner i kommande längder. 1665 upptas 2 söner, 2 döttrar och 1 knekt på gården som nu skattar för $\frac{1}{2}$ mantal. Vid vintertinget 1668 begärde Vinik Jönsson i Kukkola rannsaking om ett arv mellan sig och Olof Anundsson som då var husbonde på Lähdet. Sockenskrivaren, länsmannen Henrik Koure och tolvmannen Olof Olofsson i Korpikylä blev anmodade att lösa tvisten som antyder att Vinik Jönssons hustru kan ha varit dotter till Jacob Larsson Lähdet.

Vid sommartinget i augusti 1672 föreställdes en ogift bonde Henrik Viniksson vilken anklagades att för fyra år sedan ha inlåtit sig i lägersmål med Karin Eriksdotter i Kukkola och avlat två oäkta barn med henne. Karin påstod enständigt att Henrik och ingen annan hade belägrat henna. Vartill han svarade, tillståndes väl, det första barnet med henne avlat, men till det andra och senare lägersmålet ville han alldeles neka, dock såsom han omsider, då eden honom förelades, sade sig detta icke göra vilja eller kunna, han heller icke kunde bevisa andra med henne lägersmål haft, ej heller henne nu äkta ville. Ty fälldes han till lika med henne till sina 40 mark silver för det första och dubbelt för det andra lägersmålet, nämligen 30 daler silvermynt vardera och sedan utstå kyrkoplikt.

1674 har Henrik Viniksson tagit över gården där han finns med brodern Vinik, en knekt och en knekthustru som synes vara Brita Viniksdotters med hennes man Anders Larsson som i rullorna benämns *Anders Larsson Winik*. Från 1676 finns Anders med hustrun på Kärppä. Vid karteringen 1684 delas Vinikka mellan bröderna Henrik och Vinik. Änkan Brita Viniksdotter har övertagit Henriks hemman om $\frac{1}{4}$ mantal 1692. Hemmanet står öde 1697-1701 varefter det upptas av Lars Viniksson som efterträtt fadern 1697. Hemmanen drivs därefter i sambruk.

Den av spetälska drabbade Mickel Viniksson blev kvar på stamhemmanet, vars skatt sänktes till $\frac{1}{3}$ mantal, när bröderna Jöns och Lars på 1610-talet flyttade till Niitynpetäjänsaari. Mickels änka Anna övertog hemmanet 1612 och ingick 1615 nytt gifte med knekten Lasse Ersson som var på tåg 1615-1618. Lasse Ersson skattar 1618 för $\frac{1}{4}$ mantal men från året därpå upptas åter Anna i längderna där hon 1640 upptas med en spetälsk dotter. Hemmanet skattar då $\frac{1}{8}$ mantal och föder bara 1 ko. 1643 uppges Anna vara en gammal knektänka som går och tigger och 1646 har hon avlidit. Hemmanet uppges 1651 vara öde och synes senare ha inkorporerats i det blivande Rautio.

Paavo torde kunna följas bakåt till Lars Henriksson som upptas i 1539-års bågälängd med en son och 1551 följs av Tydich Larsson som 1555 upptas med en bror. Lasse Larsson som 1563 efterträtt Tydich Larsson och 1567 upptas med en son intar 1576 Nils Olofssons plats mellan Harri och Viinikka. Lars Larsson försvinner i slutet av 1570-talet i längderna och följs 1581 av Erik Larsson i vars anslutning troligen en bror benämnd Lasse finns från mitten av 1590-talet. Hjälpeskattelängden 1599 upptar i anslutning till varandra Erik Larsson som skattar för 3 tunnor utsäde och 1 häst, 7 kor, 1 stut och 3 får och Lasse Larsson som skattar för 4 tunnor utsäde och 1 häst, 1 tjur, 7 kor, 1 kviga och 3 får. 1602 har Lasse försvunnit ur längden och hans hemman synes ha övertagits av Erik Larsson.

Husbonden på Paavo benämns 1611 för *Stor Erik Larsson* medan hans namne på Waara benämns *Wähe Erik Larsson*. Troligen kallades de *Iso Erkki* och *Vähä Erkki*. Roteringslängden 1621 upptar Erik Larsson med sonen Thomas som 1637 uppges vara 45 år och då står för hemmanet om $\frac{1}{2}$ mantal där det finns 2 hästar, 11 kor och 10 får. Thomas Eriksson uppges vid tinget 1635 vara beryktad och misstänkt av sina grannar, att ha uppe i fjället ifrån dem stulit några matpersedlar, 3 marker mjöl, och några stycken torra braxnar. Thomas nekade och tillsades därför att presentera vittnen på nästa ting vilket han icke kunde. Han sakfölldes därför att böta 40 mark efter femte kapitlet i *Tjyvabalken*.

Thomas Eriksson synes ha haft sönerna Jacob och Påvel. 1635 gick Jacob ut som knekt men ersattes 1638 av den 17-årige brodern Påvel. Thomas Eriksson anklagades 1642 för att ha bedrivit hor och avlat barn med den ogifta konan Brita Henriksdotter i Kuivakangas. Båda dömdes från livet men ärendet remitterades till hovrätten för avgörande vilket ledde till att Thomas uppenbarligen skonades då han i mantalslängden fortsatt upptas med hustru, son och sonhustru till 1650 varefter Påvel Thomasson tar över hemmanet som han kom att namnge.

Rättsprocesser på 1660-talet ger antydningar om Påvel Thomassons släktförbindelser. Han kärade 1660 till sin sväger Jöns Olofsson i Vojakkala som brukade en äng tillhörande Påvels hemman. Eftersom Påvel satt på gamla hemmanet och därpå hade en broders del och Jöns, genom giftet hade en systers del beslöts att Påvel skulle inlösa ängen av svågern. 1663 tvistade Påvel med Erik Eriksson på Kauppi, som var son till Erik Larsson Waara, om 4 ängar som de båda var arvtagare till.

Påvel Thomasson upptas 1674 med hustru, son och sonhustru. Sonen Erik Pålsson gick ut som knekt för hemmanet 1677 och ligger sjuk i Ystad 1679 varifrån han aldrig synes ha återkommit. 1687 tar brodern Lars Pålsson över och finns där med hustru och två söner.

Rautio som fick sitt namn av smeden Jöns Henriksson synes ha grundats på delar av de ägor som 1585 synes ha upptagits av Jöns Persson som då betecknas som husarm. Hans gård skattar 1599 för 3 tunnor i utsäde och där finns 1 häst, 8 kor, 1 kviga och 6 får, men i hjonelagslängden 1610 uppges han vara fattig. Han dör 1615 och följs av sonen Nils Jönsson som var född 1597. Nils går ut som knekt 1629 och 1637 finns på gården om $\frac{1}{3}$ mantal 1 häst, 4 kor, 1 kviga och 4 får. Gården drabbas 1640 av våldeld som leder till att socknen sänder en begäran till Kungl. Maj:t om skattefrihet för Nils Jönsson:

Den 21 juli 1640 bekänner vi tolv edsvurna män samt gemene allmogen i Nedertorneå socken, att såsom, /: det Gud bätter :/, Hennes Kungl. Maj:t vår allernådigste drottning, Sveriges kronas skattskyldige bonde Nils Jönsson i Kukkola haver igenom en häftig våldeld i detta året mist största delen av sin välfärd. Vilken skada är noga översedd och granneligen rannsakad som belöper etthundrafemtio daler kopparmynt. Så alldenstund bemälte vår fattige sockenbonde icke förmår sig på någon tid, för sådan skada upprätta. Varför är till hennes Kungliga Majestät och den högtärade kungliga regeringen vår ödmjuka och underdåniga begäran att bemälte Nils Jönsson gunstligen må på någon tid för sina pliktiga utlagor frihet njuta, sig till upprättelse uti sin stora skada, så att han fattig man ej alldeles utan bliver. Förmodandes härutinnan H.K.Mts högsta och stora gunst. Till visso härunder vår sockens signet. Torneå den 21 juli 1640. 12 edsvurna samt gemene allmogen i Nedertorneå socken.

Nils Jönsson synes inte bara ha drabbats av våldelden utan 1642 uppges han också vara sjuklig och utfattig. Han har inte sått något och skatten förmedlas till $\frac{1}{4}$ mantal. Året därpå är han död och hustrun med fem små barn tvingas tigga för sitt uppehälle. 1645 skrivs i

förskoningslängden: *Nils Jönssons Brita ¼ mantal, mannen död, sitter med 5 små barn och röker* och 1647 uppges hon vara alldeles utfattig. På gården finns 1 ko men något tionde lämnas inte. Fram till 1650 upptas hon i röklängd men försvinner därefter.

Jöns Henriksson Smed - tidvis benämnd Rautio och Pellika - som finns i längderna för Kukkola från 1659, besvärade sig på tinget den 12 augusti 1667 över att hans grannar trängt ut honom från en pata han varit med om att bygga i forsen. Kukkolaborna hävdade dock att han som var född i Savolax, och inte var Kukkolabo, egentligen inte borde ha någon del i fisket. Nämnden beslöt dock efter det 25 kapitlet i jordabalken, som anger att den som äger land äger ström, att grannarna *per quotam* skulle ge Rautio sin andel om han betalade dem för omaketen de hade haft med fisket.

Uppenbarligen var byamännen inte beredda att frivilligt släppa in utbölingen trots att Rautio var gift med Margareta Viniksdotter och 1667 skattade för ¼ mantal. 1668 kände 7 bönder i Kukkola åter mot honom för att han ville tränga sig in i en laxpata i forsen som de uppgav att deras förfäder lagt ner stort arbete på att anlägga. Rautio uppgavs för 2 år sedan ha börjat köpa upp ägor, vilket gjorde att han nu skattade för ¼ mantal. Han ville därför som alla andra i byn delta efter mantal i det allmänna fisket. De 7 bönderna hävdade dock att deras pator inte tillhörde hela byn. Beslutet blev till slut att Jöns Henriksson skulle få bruka den allmänna bypatan men han skulle inte få någon andel i de gamla arvepatorna.

Vid sommartinget den 27 juli 1683 ville några Kukkolabor återfå ägor som Rautio köpt under åren. Nämnden angav dock att det hemman som Jöns Henriksson nu åbor, vilket mestadels består av sammanköpta ägor och jordstycken, varav han i 8 år utgjort knektliga, skulle bli ruinerat och han med hustru och barn skulle bli satta på vägen om ägorna skulle återlösas. Rätten beslöt därför att Rautio skulle få behålla ägorna under sitt hemman.

Vid tinget den 3 augusti 1687 beslöt att Jöns Smed när han får 30 daler av Hans Nilsson i Nedre Vojakkala till honom skall avträda en äng benämnd Pitkäranta som 1681 köpts för 45 daler. Men övriga ägor som Jöns Smed besitter bör han orubbat få behålla eftersom hemmanet består av plockevis sammanköpta ägor varav han nu skattar för en hel rök och ¼ mantal.

Kauppi, Waara och Matti synes ha anlagts på ägor som innehades av Olof Jönsson som upptas i bågälängden 1539. Han upptas med 1 son 1555, 2 söner 1563 och 3 söner 1564. Till Älvsborgs lösen erlade han 1571 det största beloppet i Kukkola och på gården fanns då 1 häst, 10 kor, 3 stutar och 1 får. Sönerna var troligen Jacob - Caupi - och Lars som debuterar i längden 1584 och Hans som tillkommer 1586 samtidigt som Olof Jönsson försvinner från längderna och 1592 följs av änkan Anna. Jacob blir husbonde på Kauppi och Lars på Waara där han 1610 följs av sonen Erik från vilkens hemman brodern Mats Larsson avstyckade Matti i slutet av 1610-talet.

Caupi Olofssons gård skattar 1599 för 3 tunnor i utsäde och 1 häst, 1 stut, 7 kor och 5 får. Hjonelagslängden 1610 upptar Caupi med en son som synes vara Olof Jacobsson som var född 1587. Olof Jacobsson står för hemmanet i boskapslängden 1627 och benämns 1639 Olof Jacobsson Lång. 1640 utgår han som knekt för sitt eget hemman och finns i Per Sunessons kompani där han är kollega med Påvel Påvelsson från Kiviranta som går för Christoffer Persson i Karungi. På hemmanet upptas 1640 Olof Jacobsson hustru med 3 döttrar. 1642 lämnar gården inget tionde och den gamle knekten Olof Jacobsson uppges ha dragit till Livland att söka sig föda. På gården där hustrun sitter med barnen och röker har inget såtts 1643 varför mantalet sänks till $\frac{1}{8}$. Längden 1645 upptar kekthustrun Brita med en dotter och

mannen uppges vara bortdragen. Gårdens tionde på 2 skäl synes 1646-1648 redovisas av Påvel Påvelsson som därefter upptas på Pasu.

Ny husbonde på Kauppi är från 1649 Erik Eriksson som detta år lämnar 5 skäl i tionde. Han anklagas 1656 för enfalt hor och döms att betala 80 daler i böter. En rättsakt 1662 visar att Erik Eriksson kom från Waara. Mats Matsson kände då till sitt syskonbarn Erik Eriksson om någon åker och äng som han menar sig vara ägare till då de kom från hans hemman. Eftersom Mats sitter på stamhemmanet varunder marken legat beslöts att Mats skall besitta den

Twister om äganderätten till ängar visar att Erik Eriksson också är släkt med Påvel Thomasson Paavo. Den 16 juli 1663 var Påvel Thomasson och Erik Eriksson i tvist om 4 ängar som båda var arvingar till varför det beslöts att Erik Eriksson inlöser halvparten av de fyra ängarna. Den 7 februari 1682 var Erik Eriksson åter i en ängstvist med grannen Pål Thomasson. Tvisten var dock redan tidigare var avdömd varför Erik fick böta 3 mark. Den 3 juli 1682 besvärade sig Erik Eriksson åter mot sina grannar om en äng om 2 lass hö och en åker om ett tunnland som han menar skulle vara under hans del av hemmanet. Eftersom de redan 1663 blivit lagligen åtskilda skulle var och en behålla det de blivit tilldelade efter hållet skifte och hemmanets delning. Kontroversen med brodern Olof Eriksson om några andra ängar remitterades till vidare rannsaking. Erik Eriksson uppges vara gammal 1686 och efterträds av dottern Anna.

Korvi kan troligen följas från Jöns Jönsson som debuterar i 1576-års tiondelängd vid Olof Jönsson. Med tanke på att hans tionde var 1 skäl torde hemmanet ha upprättat långt tidigare. 1585 lämnar han 1 ½ spann i tionde men året därpå intas platsen av Erik Nilsson. Detta antyder att Erik Nilsson möjligen som måg övertagit hemmanet. Hjälpsskattelängden 1599 anger att Erik Nilsson sår 2 tunnor korn och har 1 häst, 1 oxe, 5 kor och 6 får. Vid roteringen 1621 har en måg tillkommit. Kvarntulllängden upprättad för Torne socken i september 1625 visar att Erik Nilsson med mågen Nils Persson erlägger 1 daler 16 öre för en bäckkvarn och 1 daler 9 öre för en handkvarn. På Korvi som då var den största gården i Kukkola fanns 2 hästar, 2 oxar, 2 stutar, 10 kor, 1 kviga, 5 får, 2 lamm och 2 svin.

Ännu 1629 hade Nils Persson en av de största gårdarna i Kukkola om ½ mantal, men i 1635-års längd finns på gården bara 1 föl och 6 kor. Gården tycks ha kommit på obestånd och Hustru Elin står från 1636 för tiondet. Vid roteringen 1637 upptas den 18-åriga sonen för hemmanet och Hustru Elin skattar i boskapslängden för 1 föl, 6 kor, 2 kvigor och 3 får. Vid roteringen 1640 har sonen Per Nilsson tagit över men tvingas 1673 ut som knekt för hemmanet och påträffas sista gången i augusti 1677 i Åby fältläger, men enligt rullorna skall han ha dött i Jämtland. Under de svåra åren synes Korvi ha tagit in Jöns Henriksson Rautio som ägare i gårdens bäckkvarn. Vid karteringen 1684 finns längst ner i Karkonoja ett kvarntecken med texten *MKqwarn* - M och K är tecken för Rautio och Korvi - medan den ovanför liggande kvarnen betecknas N vilket står för Paavo.

Sedan fadern omkommit på slagfälten antogs sonen Henrik Persson som knekt den 8 februari 1679 men stupar redan i juni samma år i Ystad. På gården som uppges vara öde 1678 finns 1679 den 13-åriga sonen Per Persson *själv ung och omyndig har endast syster som sin hjälp fattig och gäldbunden äger bara 4 kor*. Per blir husbonde 1685 och uppges därefter ha sålt Waaranvainio åker om 2 skattland samt en gräslägd däromkring till Pål Thomasson Paavo. Korvi övertas 1699 av Johan Andersson Pellika från Pajala med hustrun Brita Anundsdotter som har sonen Anund Henriksson från sitt förra gifte. I giftet med Johan Andersson fås sönerna Anders, Johan och Per. Styvsonen Anund Henriksson gifter sig 1725 med Ella Jönsdotter Smed och blir husbonde på Rautio.

Matti har fått sitt namn av Lars Olofssons son Mats som från 1618 är husbonde. Mats Larsson uppges vid roteringen 1637 vara 50 år gammal och han upptas då med sonen Mats Matsson som är 17 år. På gården om $\frac{1}{3}$ mantal finns 2 hästar, 9 kor, 1 kviga och 6 får. Mats Larsson upptas 1648 med son och sonhustru och från 1653 upptas 2 söner i längden. Sonen Hans Matsson utgår 1644 som knekt i Gyllenankars kompani. Sonen Mats Matsson övertar husbondskapet 1658, men från 1660 synes bröderna driva varsitt hemman. Hans med hustru upptas på en gård som synes ligga mellan Rautio och Kauppi. Mats Larsson står dock som ägare av gården om $\frac{1}{2}$ mantal till 1667 då Mats Matsson tar över för att 1678 försvinna ur längden då hustrun med 2 söner och sonhustru upptas. De upptagna sönerna synes vara Hans Matsson med brorsonen Mats Matsson. Mats Matsson uppges 1678 gå som knekt för sin far och är i Ystad 1679, i Stralsund 1680 men åter i Torneå 1683, men det är oklart när han lämnar knektrollen. Hemmanet som i jordeboken 1688 redovisas av Hans Matsson delas 1694 i två delar om vardera $\frac{1}{4}$ mantal mellan Hans Matsson och Mats Matsson. Hans Matssons änka Aili står från 1697 till 1700 för hemmanet varefter sonen Nils tar över. Rättstvister antyder att Hans Matsson med hustrun skuldsatt hemmanet.

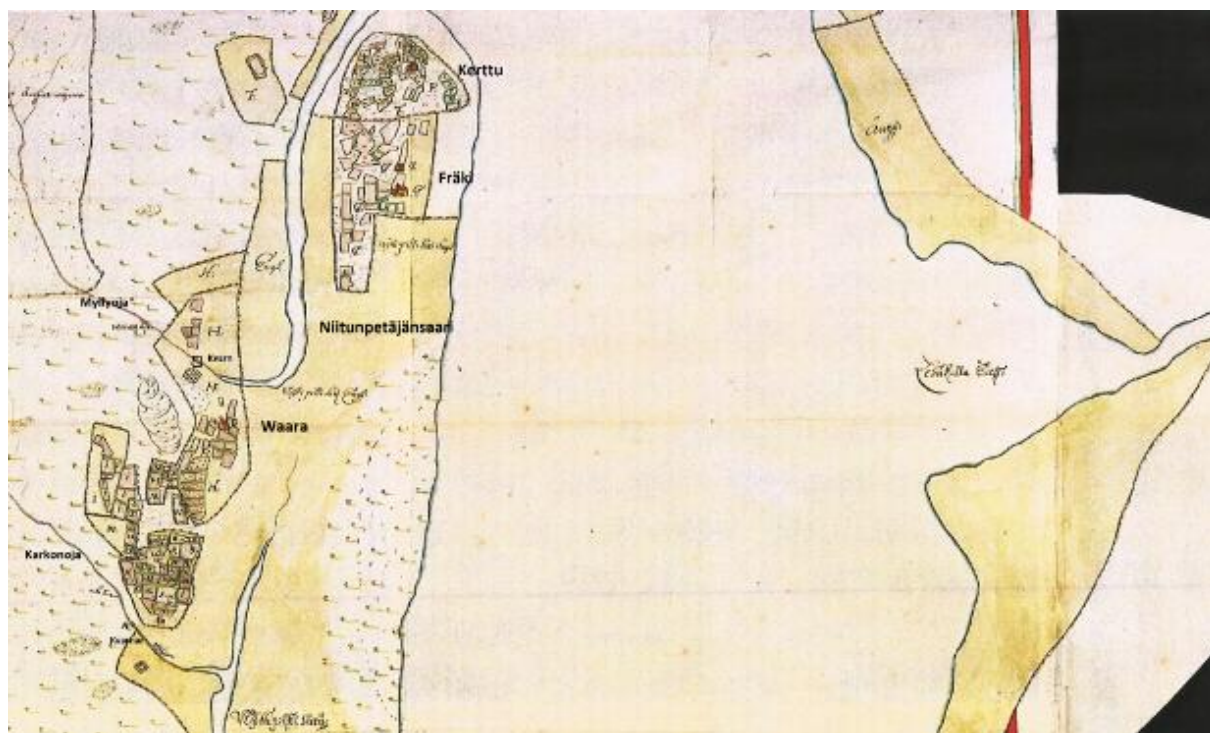
Vid vintertinget i december 1693 behandlades Aili Nilsdotters pretention på några införningar som hon skall innehaft i sin svärfaders hemman. Hennes pretention erkändes av intet värde eftersom hon med sin man suttit på hemmanet och gjort så stor gäld på det att ingen egendom kom arvingarna till delning. Men belängandes ett laxfiske i Kukkola fors som hustru Aili klagade på att hennes mans broder ville tillägna sig trots att hennes man med stort arbete upptagit och påkostat det beslöts att de skulle nyttja och hävda fiskebruket vardera, såvida bägge bröderna därpå arbetat medan deras faders hemman var odelat. Av en tvist som behandlades på Torneå tingsstuga den 26 juli 1704 framgår att det omtvistade patustället i *Liisalanpoldo* då innehades av Nils Hansson Matti, Mats Matsson Mattinheikki och Nils Josepsson Juuso. Nils Hansson Matti synes enligt en annan rättstvist ha varit intressent i den mjölkvarn som innehades av Nils Josepsson Juuso och troligen var uppbyggd i *Liisalanpoldo*.

Waara kan följas i längderna från 1585 då Lars Olofsson är husbonde. Han följs 1606 av sonen Erik Larsson som benämndes Wähä Erkki. Äldste sonen Olof född 1619 blir 1635 husbonde på Waara som är på $\frac{1}{2}$ mantal. 1637 fanns på gården 2 hästar, 1 tjur, 14 kor, 4 kvigor, 25 får och 1 svin. Brodern Per Eriksson gick 1635 ut som knekt för hemmanet, men i 1638-års roteringslängd anges att Olof Eriksson står för knekt så länge Mickel Jönsson i Karungi kommer tillstädes. Möjligen har Per blivit måg på Hemphälä. Brodern Erik Eriksson blev 1647 husbonde på Kauppi. Vid karteringen 1684 står Olof Eriksson kvar som husbonde på Waara om $\frac{3}{8}$ mantal där en mjölkvarn finns i Waaranoja som senare benämns Myllyoja. Vid vintertinget 1687 lät Jöns Olofsson Kieri uppbjuda det som hans svärfar Olof Eriksson honom i sytningslön har bebrevat. Mågen Jöns Olsson Kieri räknade därför med att över hemmanet men svågern Carl Andersson motsatte sig detta.

Vid vintertinget 1693 behandlades tvisten mellan Jöns Olofsson och hans svåger Carl Andersson om hemmanets framdeles besittande och delande dem emellan. Eftersom Carl Andersson på sin hustrus vägnar varit på hemmanet i 8 års tid tyckte han att han borde få njuta av sitt där nedlagda arbete, men eftersom detta inte kunde ske med sämja och enighet och eftersom Jöns äger fyra delar och Carl bara en femtedel i hemmanet ansågs Jöns bättre betrodd att förestå hemmanet varför beslöts att han löste ut sin svåger.

Fräki uppges av Vahtola ha fått sitt namn av *Friedrich Larsson* som han uppger finns på Fräkinsaari 1551-1562. Längderna visar dock att Tidich Larsson som efterträder Lars

Henriksson förekommer i 13 olika längder 1551-1562. *Friderick larss* upptas 1557 och 1559 medan det 1560 står *Sighfried larss* och 1561 står åter Tidich Larsson. Troligen har det ovanliga namnet Tidick av skrivarna felaktigt uppfattats som Fredrik eller Sigfrid. Släktnamnet Fräki som börjar brukas i Kukkola först 1633 förekommer redan i mitten av 1500-talet i Suensaari. I mitten av 1500-talet förekommer Fräki också i Siikajoki där *Henric Frakelij*n och *Per Fräki* finns. Matti Leiviskä förkastar Vahtolas tolkning av Fräki som en folklig förvrängning av Fredrik och anger att sådana varianter inte påträffas i gamla finska handlingar.⁷ Namnets sällsynthet har fått Leiviskä att söka en annan tolkning. *Fraki* påträffas i gamla norska skrifter och på svenska runstenar hittas ordet *frakkr* ett adjektiv av modig eller barsk. Leiviskä antar att *frakkr*/fräki ursprungligen kan ha varit ett fornskandinaviskt ord.

Området vid Niitynpetäjänsaari 1684

På det blivande Fräki uppförs Jöns Viniksson i öresmantalslängden 1606. Han synes då ha uppfört sin gård på stamhemmanets slåtterängar på Niitynpetäjänsaari sedan brodern Mickel dreabbats av spetälska. Bröderna Lars och Mickel Viniksson finns då ännu kvar på stamhemmanet i Nedre Kukkola. En process på tinget i Torne socken den 13 november 1606 antyder att Jöns Viniksson året innan ännu inte flyttat. Han anklagar 1606 länsmannen Lasse Kouri för att med ett spjutskaft ha slagit hans hustru för att få fram uppgifter om de skjutshästar bönderna underlåtit att ta fram. Slaget skall enligt Jöns ha lett till hustruns död. Till vittnen kallades grannarna Olof Eriksson [Harri] och Jöns Persson [Rautio].

Jöns Vinikssons hustru uppges tre dagar efter slaget ha blivit sjuk och en vecka senare avlidit. Jöns Perssons hustru Malin och Erik Larssons [Paavo] hustru Kirsti hade dock inte sett någon blånad, blodvite eller något som liknande ett slag eller hugg på hennes kropp när de svepte henne. Olof Eriksson, Nils Nilsson [Tapani] och Nils Joensson [Niki] bekräftade för rätten att hon ofta varit av *styngsott betagen* och att den sjukan mest följde henne. Slutklämmen på

⁷ Matti Leiviskä, Siikajokilaakson asutuksen synty. Licentiatavhandling Oulun Yliopisto 2011

rättegången blev att Jöns Persson medgav att han uppdiaktat uppgiften om slaget med spjutskaftet för att gå grannen Jöns Viniksson tillmötes.

Jöns Viniksson ingick efter 1606 ett nytt gifte och installerat sig på sin gård på Niitynpetäjänsaari. Han upptas sista gången i längden 1621 då han på gården har 1 häst, 1 oxe, 8 kor, 3 kvigor och 13 får. Sonen Vinik från det första giftet delar efter faderns död kreaturen på gården med änkan Kerstin. Hon efterträds 1627 av Nils Jönsson som var född 1607 vilket antyder att han kunde vara en son från Jöns Vinikssons andra gifte, men det som talar mot detta är att han inte upptas i roteringslängderna innan 1627. Från 1633 börjar han benämnas Nils Fräki.

Den 14 juli 1651 anklagas vid häradstinget en gift man Nils Jönsson i Kukkola - möjligen Nils Fräki - och en ogift kona Brita Henriksdotter i Kukkola för att ha bedrivit enfalt hor och avlat barn vilket de inte kunde neka till. De befanns således brottsliga och dömdes från livet men deras dom och straff skulle avgöras av den kungliga hovrätten som troligen nöjde sig med att utdöma böter. Nils Fräki redovisas 1651 utan hustru möjligen för att hon av åldersskäl försvunnit ur längden. Han uppges 1653 vara blind och på gården finns 2 söner - Nils och Johan - och 2 döttrar. Hemmanet delas mellan sönerna men Johan som 1674 gick ut som knekt stupar i Kristianstad 1677. Nils Nilsson Fräki uppges 1679 ha 6 små barn och vara utfattig sedan han mist boskapen för några år sedan. Brorsonen Nils Johansson går på 1680-talet ut som knekt och har 1697 avlidit varefter änkan Anna Eriksdotter tar över. På 1690 talet följs Nils Nilsson av sonen Henrik

Anna Eriksdotter upplät den 17 januari 1706 sin hemmansdel till Lars Samuelsson Lampinen från Juoksengi som dels förband sig att syta henne, dels erbjöd sig att betala den fordran på 243 daler som rådman Johan Pipping hade i hemmanet. Under de ryska kosackernas härjningar i Kukkola fick Lars Samuelsson Fräki 1718 utstå ödet att, sannolikt efter tortyr, ledsaga en kosackgrupp genom snön till ett skogspörte där fem personer slogs ihjäl. Margareta Samuelsdotter från Övre Vojakkala, som var Erik Henriksson Niitynpetäjäs fästmö, hängdes vid samma tillfälle upp av kosackerna och piskades *så att hon ej haft helt på ryggen*. Lars Samuelsson uppges 1722 vara utfattig och av fienden ruinerad.

Kerttu stamhemman anlades av Lars Viniksson som avlider 1614 och efterlämnar änkan Gertrud med sönerna Nils född 1607 och Henrik född 1612. Änkan ingick 1617 ett nytt gifte med Nils Jönsson Bårdskär som var född 1587. På hemmanet fanns 1637 hos styvfadern den 30-årige Nils och den 25-årige Henrik. Kreatursbesättningen bestod av 2 hästar, 1 tjur, 10 kor, 3 kvigor och 12 får. Mantalslängden 1640 upptar Nils Bårdskär med hustru, son, sonhustru och knekt. Nils Larsson som gått ut som knekt finns i Jöns Johanssons kompani. Han uppges i maj 1645 vara sjuk, men sänds 1646 till Stralsund där han synes ha avlidit eftersom Nils Bårdskär 1648 lejer Henrik Jönsson i Kukkola som knekt. 1650 tar Henrik Larsson över husbondskapet. Enligt Wahlberg torde han ha kallats *Kerttun Heikki* - Gertruds Henrik - varigenom hemmansnamnet Kerttu bildades.

Henrik Larsson som synes ha gift sig i slutet av 1630-talet hade sönerna Per och Vinik. Vinik, som var gift med en dotter till Mickel Henriksson Harri, gick som knekt för hemmanet 1677-1683 varefter Mickel Mickelsson Duva lejdes för roten. En rättstvist vid vintertinget 1686 anger att Vinik Henriksson tagits som förgångsman av sin hustrus barnlöse tremänning Henrik Nilsson Närä och uppenbarligen räknat med att få överta hemmanet. Efter Näräs död ingick emellertid änkan ett nytt gifte och trängde ut Vinik med hustrun från gården. Brodern Per Henriksson hade i samma veva utsetts till husbonde på Kerttu som han redovisar från

1687 i mantalslängden och jordeboken. På gården upptas i mantalslängderna Per Henriksson med hustru, son och sonhustru varav de senare synes avsett brodern Vinik med hustru.

1701-1705 står Vinik Henriksson som husbonde i jordeboken och tiondelängden medan Per Henriksson uppförs i mantalslängden vilket antyder att Vinik och hustrun då var över 60 år.⁸ Skälet till att Vinik står för hemmanet torde vara att hans son gått ut som knekt för roten Duva. Per Henriksson återkommer som husbonde i jordeboken och tiondelängden 1705 vilket antyder att brodern Vinik avlidit. Rotesoldaten Henrik Duva, som försvann i det ryska fälttåget någon gång efter den 8 april 1708, synes ha varit den Henrik Viniksson som efterlämnade änkan Maria Eriksdotter och sönerna Erik och Vinik på Kerttu.

Änkan Maria Eriksdotter ingick i november 1717 ett nytt gifte med änklingen Lars Pålsson Paavo. Deras barn avlider 1718 vilket antyder att giftet ingåtts efter kopulationen. Vid tinget den 2 augusti 1718 anklagar Pål Larsson fadern för att inte ha levt upp till den förlikning som ingåtts om barnens modersarv varför han krävde ett arvskifte. Pål gjorde samtidigt upp med Nils Hansson Matti om att köpa dennes ägande i Juuso i Kukkola om $\frac{1}{4}$ mantal dit han samtidigt flyttar. Som husbonde på Paavo står från 1720 Maria Eriksdotter som finns där med sonen Vinik Henriksson. Den 27 juli 1720 upprättar Lars Pålsson ett testamente där han *ger sin styvson Vinik Henriksson arvsrätt till halva hemmanet eftersom hans rätte son vikit ifrån honom och lämnat honom allena*. Sedan Vinik Henriksson dött den 20 oktober 1725 vid 25 års ålder synes Pål Larsson ha förlikats med fadern.

Roteringslängden 1728 anger att Per Henrikssons skattehemman om $\frac{3}{8}$ mantal på Niitynpetäjänsaari innehas av Erik Henriksson och Johan Persson vilka delat och kluvit det till hälften sinsemellan. Av åkermarken som svarar mot 5 tunnor i utsäde står en areal motsvarande 1 tunna utsäde i linda för jordmånens oduglighet och flodens övergång. Gården som föder 2 hästar, 11 kor och 12 får har eget laxfiske och ett litet träskfiske. En knekt uppges ha utgått av Erik Henrikssons rök men bägge har till senare år varit lika behjälpliga och är nu enda manshjälp på gården. Johan Persson ingår 1722 äktenskap med Karin Anundsdotter Liisa från Kukkola. Hemmanet delades 1722 i två hemman om vardera $\frac{3}{16}$ mantal där Johan Persson innehar det blivande Ala-Kerttu och Erik Henriksson finns på Yli-Kerttu.

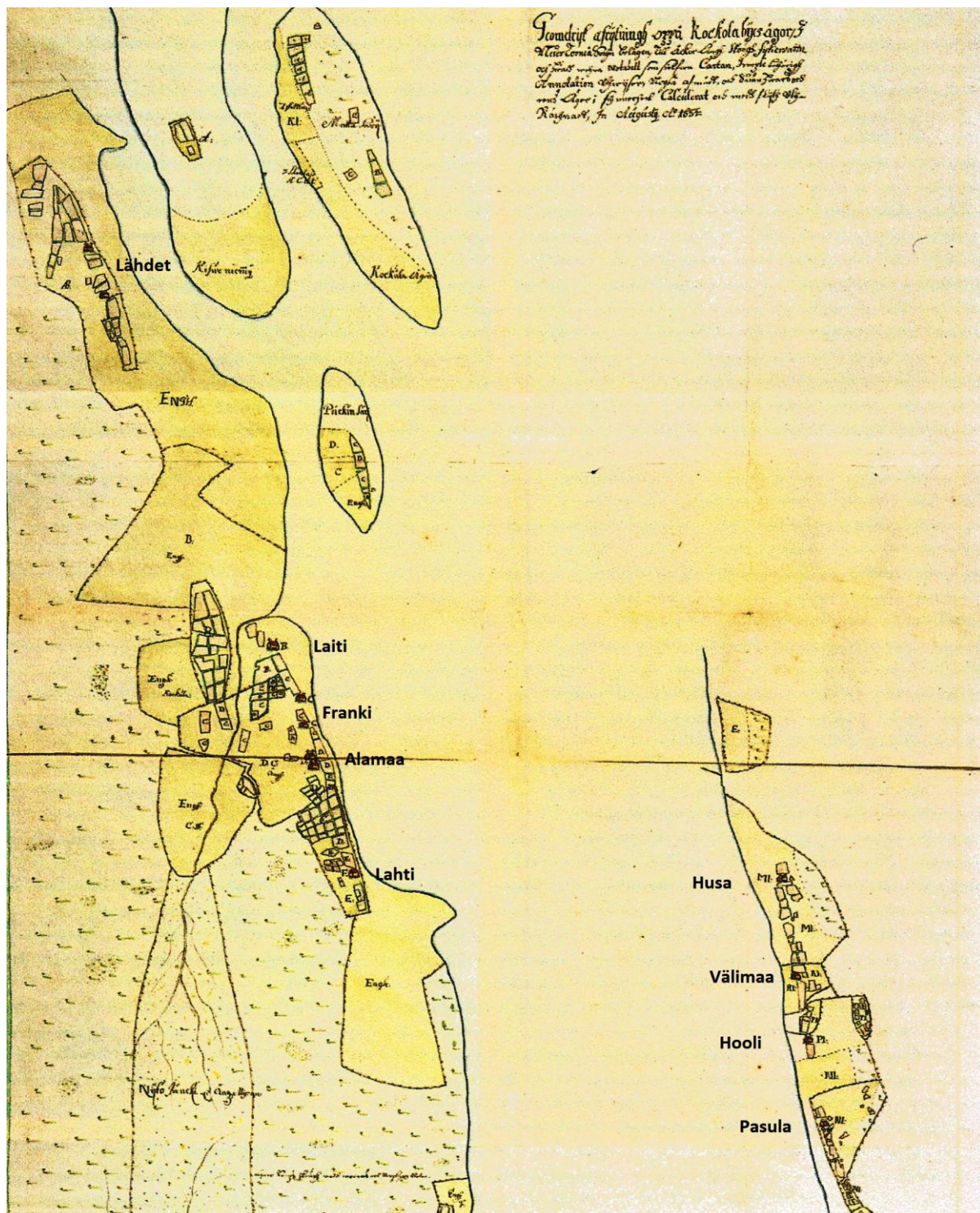
Gårdarna i norra Kukkola

Vid sekelskiftet 1500/1600 anlades Frankki, Laiti och Lähdet på byns allmänningar. Frankki upptas första gången i hjälpskattelängden 1599 då det innehas av Erik Fransson. 1606 benämns han *Franken Erik* - Frankkin Erkki - senare Erik Fransson och Erik *Frantius*. Frankki har inte som Vahtola antagit någon anknytning till det tyska namnet Francke utan till Frans som kan knytas bakåt till Frans Henriksson på det blivande Liisa. Ättlingar till Erik Fransson står från 1650-talet som innehavare av: Frankki, Alamaa och Lahti. Stamhemmanets uppdelning och ägarskiften fram till mitten av 1600-talet var enligt jordeboken följande:

År	Frankki	Alamaa	Lahti
1628-1639	Erik Fransson $\frac{1}{2}$ mtl		
1640	Jöns Eriksson $\frac{1}{3}$ mtl	Henrik Eriksson $\frac{1}{4}$ mtl	
1641	Jöns Eriksson $\frac{1}{3}$ mtl	Hustru Anna $\frac{1}{4}$ mtl	
1652	Jöns Eriksson $\frac{1}{3}$ mtl	Jöns Henriksson $\frac{1}{4}$ mtl	
1665	Jöns Frank $\frac{3}{8}$ mtl	Jöns Hindersson $\frac{3}{8}$ mtl	Henrik Jönsson Frank $\frac{1}{6}$ mtl
1671	Gamle Jöns Frank $\frac{3}{8}$ mtl	Unge Jöns Frank $\frac{3}{8}$ mtl	Henrik Jönsson änka $\frac{1}{4}$ mtl

⁸ Erik Henriksson Niitynpetäjäs mor Karin Mickelsdotter dör den 25 januari 1727 vid 96 års ålder.

I början av 1600-talet fanns i norra Kukkola också Mickel Pålsson som var son till Pål Nilsson som upptas i 1539-års bågälängd. 1585 tar Mickel över gården i Nedre Kukkola som efter att ha härjats av brand 1619 synes ha flyttats till Övre Kukkola. Gården blev öde 1634 sedan Mickel och hustrun dött av hunger och mågen gått ut som knekt. Knekthustrun Karin Mickelsdotter står för hemmanet vars skatt 1637 sänks till $\frac{1}{8}$ mantal och 1651 till $\frac{1}{16}$ mantal varefter hon försvinner ur längderna.

Karta över norra Kukkola 1684

Frankki upptas under 1610-talet tidvis under Karungi. Erik Fransson son Jöns som var född 1602 enligt roteringslängden övertar stamhemmanet omkring 1630. Jöns Erikssons hemman skattar 1637 för $\frac{1}{2}$ mantal och där finns 2 hästar, 1 tjur, 13 kor, 2 kvigor och 15 får. 1640 överförs från Frankki $\frac{1}{4}$ mantal till sonen Henrik Eriksson född 1603 som anlägger Alamaa. Jöns Erikssons skatt sänks samtidigt till $\frac{1}{3}$ mantal och boskapslängden visar att han nu håller 1 häst, 8 kor, 1 kviga och 9 får i ladugården.

Jöns Eriksson Frankki som var gift med lappfogden Mats Josepssons dotter Malin synes ha haft söner Olof, Erik, Henrik, Jöns, Frans och Josep. Olof Jönsson går 1647 ut som knekt för sin fader Jöns Frankki och återkommer inte från krigstågen. I början av 1660-talet avstyckas till sonen Henrik Jönsson $\frac{1}{8}$ mantal som bildar Lahti hemman och i mitten av 1670-talet flyttar Frans Jönsson till Lähdet där han senare blir husbonde. Erik Jönsson tog i slutet av 1670-talet över Frankki, som han delade med brodern Josep som 1660-1669 gått som knekt för hemmanet, varefter brodern Jöns tog över knektrollen 1669-1677.

Vid vintertinget 1679 kände Henrik Larsson Laiti till Erik Jönsson om en äng benämnd Satajalka om 3 lass hö som Henrik ansåg ha legat under det ödehemman han nu ämnade uppta. Han påstod att den för fem år sedan pantsatts av hans mormor till Erik Jönsson mot 1 skäl råg och 2 skäl kornmjöl. Erik Jönsson kunde dock bevisa, med ett intygande av gamle borgare Nils Oravainen, att ängen under mer än 100 år lytt under Frankki och att Eriks syster som bodde på Kieri hemman erhållit den genom arv men för fem år sedan sålt den till brodern Erik. Henrik Larssons krav godkändes därför inte.

1688 inlade Erik Jönsson Frankki i häradsrätten ett köpebrev underskrivet av handelsmannen Henrik Eriksson som meddelade att han inte själv kunde hävda Carl Matssons hemman i Nedre Vojakkala - det hemman som ägts av Eriks morfar lappfogden Mats Josepsson - som han genom sin gäldfordran är tillvärderad och att han därför sålt det till Erik Frankki för 341 daler 9 $\frac{1}{2}$ öre. Köpet lagfästes vid tinget i augusti 1690 och Erik Jönsson Frankki, gift med Anna Viniksdotter, blev på så sätt ägare av hemmanet i Vojakkala som först brukades av sonen Olof fram till 1692 varefter han flyttade tillbaka till Kukkola och övertog Frankki medan brodern Jöns Eriksson övertog husbondskapet i Vojakkala. Frankki var till slutet av 1690-talet delat mellan kusinerna Olof Eriksson och Per Josepsson.

Alamaa avstyckades ur Erik Franssons hemman till sonen Henrik Eriksson, men han blev ägare endast under en kort tid. Henrik skattade för $\frac{1}{4}$ mantal 1640 då han hade 1 häst, 6 kor, 1 kviga och 5 får. 1642 anges i avkortningslängden att mannen drunknat och att änkan Anna som sitter på hemmanet med sex små barn inget utsatt varför mantalet sänktes till $\frac{1}{8}$ mantal. Tre söner – Henrik, Jöns och Nils – synes ha funnits på hemmanet där änkan från 1648 upptas med en son. Henrik Henriksson som går som knekt 1648-1669 synes ha varit äldst. 1652 har sonen unge Jöns Henriksson Frankki tagit över. Han upptas 1657 med hustru son, dotter och knekt. Sonen, dottern och knekten synes ha varit Jöns Henrikssons syskon.

Mantalslängden 1674 upptar på Alamaa en bonde med hustru och två söner med sonhustrur samt en knekt med knekthustru. 1678 uppges att Jöns Henriksson för fem år sedan bortrest från hemmanet. Henrik Henriksson går 1678-1682 som knekt för hemmanet där det enligt förmedlingslängd 1679 finns två änkor i största fattigdom med 6 små barn. De har bara 3 kor och mycket av hemmanets åker är för medellösa lagd i linda. Mantalslängden 1679 upptar knekten Henrik Henrikssons hustru Gertrud med två änkor i största fattigdom med 6 små barn. Vid karteringen 1684 uppges Alamaa innehas av Henrik Henriksson och änkan Anna.

Alamaa kom på 1680-talet att delas i två hemman om vardera $\frac{3}{16}$ mantal mellan bröderna Henrik Henriksson och Nils Henriksson. Henrik Henriksson Alamaa som i början av 1700-talet ingått ett nytt gifte med Brita Mickelsdotter och får sonen Mickel dör 1748 vid 85 års ålder. Nils Henriksson har dött 1687 då gården tagits över av hustrun Anna Knutsdotter innan sonen Nils Nilsson tar över. Brodern Olof Nilsson går ut som knekt 1688 medan brodern Knut Nilsson i slutet av 1690-talet synes ha rest till Livland.

Sedan Nils Nilsson och sonen Olof skuldsatt sig hos rådmannen Johan Pipping krävde han vid tinget den 31 mars 1699 att få en inteckning i hemmanet på grund av sin fordran på 234 daler och 26 öre. Rådmannen krävde sedan den 28 juli 1700 att få överta Alamaa. Knut Nilsson som då återvänt från Reval krävde baserat på sin bördsrätt att få inlösa hemmanet av Pipping. Beslutet blev att om Knut kunde skaffa borgensmän för skulden skulle han få överta hemmanet men i annat fall skulle en exekution vidtas och Knut skulle med handräckning drivas från Alamaa dit en annan duglig åbo skulle sättas av Pipping. Då rätten menade att Knut inte kunde ses som något annat än en landsdrivare som inte är på någon viss ort fastboende och för att rådmannen skulle bli säkrare på att återfå sin skuld lät man uppbjuda hemmanet vid tinget. Uppenbarligen lyckades Knut skramla fram pengar då han satt som husbonde vid sin död 1731 vid 63-års ålder. Sonen Johan Knutsson drunknade 1744 i Kukkolaforsten 56 år gammal.

Lahti hemmans tillblivelse relateras på häradstinget 1729 i samband med en tvist om Matinniitty. Den 87-årige Henrik Larsson Laiti på Niki angav att Frankkis åbo Jöns Eriksson till sin son Henrik avvittrat $\frac{1}{8}$ mantal samt Matinniitty som hans hustru Malin Matsdotter erhållit från sin faders hemman i Vojakkala. Efter Henrik Jönssons död skall änkan Karin Olofsdotter i sitt trångmål ha pantsatt Matinniitty till Henrik Nilsson Närä varifrån den senare kom till Harri. Johan Persson Harri påstod vid tinget att hans mor Ella Larsdotter av sin far Lars Henriksson hört att Matinniitty fordom legat under Frankkis hemman i Nedre Vojakkala.

Henrik Jönsson Frankki står för hemmanet 1665-1671 varefter änkan Karin Olofsdotter tog över. Lahti var öde 1677-1684 då sonen Olof Henriksson gick som knekt och modern Karin Olofsdotter vistades på Waara. Soldaten Olof Lahtis hustru Kerstin Eriksdotter kom 1684 åter till hemmanet som legat öde i 7 år. Olof Henriksson som använde knektnamnet Brandt 1697 synes ha dött på krigstågen i Baltikum. Dottern Anna Olofsdotter står för hemmanet från 1710 varefter brodern Erik tar över, men dör 1728 vid 33-års ålder. Anna Olofsdotter gifter sig 1730 med Per Viniksson som blir ny husbonde på Lahti. Svärmodern Kerstin Eriksson dör 1737 vid 85-års ålder och hustrun Anna dör 1748 vid 60-års ålder varefter Per Viniksson ingår ett nytt gifte.

Per Viniksson avlider i Kukkola den 4 november 1771 vid en ålder av 72 år och 9 månader. Föräldrar uppges vara Vinik Ersson och Anna Persdotter från Turtola. Möjligen var fadern Vinik Andersson i Pello som gick ut som knekt 1678 och återfinns i Ystad 1679, i Stralsund 1680 och i Torneå 1683. Gården Viinikka i Pello togs 1710 över av Mats Viniksson.

Laiti kan följas från 1604 då hemmanet innehas av Henrik Henriksson Laitila som skattar för $\frac{1}{4}$ mantal. Boskapslängden 1626 anger att utsädet på gården som då skattar $\frac{1}{2}$ mantal är 2 tunnor och där finns 1 häst, 1 sto, 1 föl, 16 kor, 1 tjur, 4 kvigor, 3 kalvar och 15 får. Vid roteringen 1630 upptas Henrik Laiti med Lars Eriksson som synes vara hans måg. Lars uppges vid roteringen 1638 vara 41 år och ha den 15-årige sonen Henrik. 1653 finns tre söner och en dotter på gården men från 1665 upptas Lars Eriksson med hustru, son och sonhustru.

Lars Eriksson synes inte ha varit lika framgångsrik husbonde som svärfadern. 1663 uppges han ha pantsatt ägor till borgaren Erik Grelsson och två år senare uppbjuder borgaren för första gången Lars Eriksson Laitis äodelar och begär utmätning av hans skuld på 811 daler och 26 öre. Laiti redovisas ännu 1671 i tiondelängden av Lars Eriksson men därefter är det borgaren Erik Grelssons legofolk i form av två pigor och två drängar som driver gården. I början av 1690-talet flyttar Henrik Andersson Pellikka från Pajala in på Laiti. Han hade 1688 fått böta 3 daler för otidigt sängalag innan han samma år gift sig med Malin Eriksdotter Lautakoski från Junosuando. Sedan Henriks far Anders Persson Pellikka avlidit 1686 drivs den gamla gästgivargården av änkan Margareta som finns där med 4 söner och 1 sonhustru. Pellikka övertogs 1688 av äldste sonen Anders Andersson samtidigt som Henrik Andersson med hustru flyttar till Laiti i Kukkola och brodern Samuel Andersson köper det blivande Sammuli i Nedre Vojakkala. Yngste brodern Johan tar i slutet av 1690-talet över Korvi i Kukkola. Den 30 maj 1693 konfirmeras Henrik Anderssons köp av Laiti från handelsmannen Henrik Ersson för 1500 daler och 10 tunnor korn.

Lähdet anläggs av Jacob Larsson som upptas i 1609-års hjonelagslängd för Karungi även om hemmanet redan då ligger i norra ändan av Kukkola. Hemmanet utvecklas snabbt och 1623 finns där 1 häst, 1 tjur, 9 kor, 2 kvigor, 7 får och 1 svin. Vid roteringen 1629 upptas Olof Anundsson vid Jacob Larsson och vid roteringen 1636 finns också den 19-åriga Lars Anundsson från Seittula i Karungi i anslutning till Lähdet. Mågen Olof Anundsson, som var född 1592, har vid roteringen 1637 tagit över efter Jacob Larsson som uppges vara över 60 år. Lähdet skattar då för ½ mantal och på gården finns 2 hästar, 1 tjur, 12 kor, 3 kvigor och 9 får.

Steckzén uppger att en Jacob Larsson bosatt i Kukkola skall ha varit fänrik vid Västerbottens regemente 1632 då han tjänstgjorde vid ett kompani från Piteå socken.⁹ Han reformeras 1633 och uppges av Steckzén vara död 1638 eller 1639. Fänriken har dock inte återfunnits i rullorna. Den ende Jacob Larsson i Kukkola som passar in är husbonden på Lähdet som upptas i längderna till och med 1639. Jacob Larssons hustru med son, måg och sonhustru upptas i mantalslängden 1640. Året därpå står Olof Anundsson som husbonde och han finns där med hustru, son och sonhustru och från 1647 finns där två söner och två sonhustrur.

Olof Anundsson synes ha varit sonson till Lars Anundsson på Seittula i Karungi som avled 1594 och efterlämnade änkan Cecilia som i längderna skrivs *Sitza* vilket namngav hemmanet. Hon upptas sista gången 1599 då hon skattar för 2 spann i utsäde, 1 häst och 6 kor. Sonen Anund Larsson tog därefter över Seittula som han driver fram till sin död 1617 varefter änkan Agnes tar över. I familjen synes ha ingått sönerna Olof och Lars. Seittula övetogs 1635 av Lars Anundsson som samtidigt gick ut som knekt för hemmanet.

Olof Anundssons söner Henrik och Jacob driver Lähdet i sambruk från 1657. Vid vintertinget 1672 anges hur Hustru Malin i Kukkola råkat i tvist med sin mans bror Jacob Olofsson om den lön hennes svärfar Olof Anundsson skall ha lovat henne för det besvär hon haft i 35 år hos honom på hemmanet som en legopiga. Efter bägge parterns önskan förordnades länsmannen med tolvmännen Hans Packainen i Vojakkala och Olof Olofsson i Korpikylä att avhöra Olof Anundsson själv i arvingarnas närvaro om vad han lovat svärdottern.

Frans Jönsson Frankki presenterade vid häradstinget i februari 1675 ett föregångsbrev utgivet den 12 april 1673 av Henrik Olofsson Lähdet och hans hustru Malin Olofsdotter i vilket de på grund av ålderdom och barnlöshet anger att de måste ge sig till sytning till Frans Jönsson som

⁹ Bertil Steckzén, Västerbottens Regementes Officerare Till År 1841, Boden 1955, sid. 89.

dessutom har Henriks brorsdotter till hustru. De testamenterade samtidigt till Frans Jönsson all sin egendom i fast och löst. Vid karteringen 1684 innehas Lähdet fortfarande av Jacob Olofsson och hans broder Henrik Olofsson men 1688 har hemmanet delats mellan Frans Jönsson och Olof Jacobsson som vardera innehar $\frac{1}{4}$ mantal. Frans Jönsson var i slutet av 1690-talet svårt skuldsatt hos borgaren Johan Pipping som den 29 mars 1699 krävde att få sin skuld på 305 daler intecknad i hemmanet som då var vanskött och illa hävdad.

Vid häradstinget den 28 mars 1699 tvistade bröderna Olof Jacobsson och Jacob Jacobsson i Kukkola om Kaitasarka äng på Matala i Karungi. Olof som var gift med Malin Christoffersdotter från Kristo i Karungi sökte nu att till Lähdet återfå ängen som brukades av brodern. Eftersom ängen för länge sedan köpts till Olof Jacobssons hemman beslöts att bröderna som hade lika stor arvslott i ängen skulle dela den mellan sig. Jacob Jacobsson var vid denna tid husbonde på Husa i Kukkola.

Husa synes innehas av Olof Matsson i 1627-års boskapslängd då han skattar för 1 föl, 3 kor och 3 får. I längden 1629 uppges han vara husman men från 1633 uppförs hans hemman om $\frac{1}{8}$ mantal i jordeboken. Längden över öde och utfattiga i Torne socken i december 1634 anger att Olof Matsson för hungers skull med hustru och barn är dragen av landet och husen står öde. Gården har enligt tiondelängden 1635 tagits över av Nils Persson som lämnar 1 skäl i tionde och i jordeboken står för $\frac{1}{8}$ mantal.

Olof Matsson i Kukkola som 1639 lejdades som knekt av borgaren Abraham Larsson för hans gård i Haparanda befann sig 1642 sig i Tyskland i Peder Sunessons kompani. Han synes ha avlidit på krigståget då han försvann ur rullan och 1643 ersattes av Peder Larsson från Haparanda och därefter av klockarsonen Per Josefsson som 1645 uppgavs gå för sin husbonde i Haparanda.

Nils Persson uppges i roteringslängden 1637 gå ut som knekt för sjunde rotan för Kukkola och Övre Vojakkala. Han är då 20 år och kan möjligen knytas till den 50-årige Per Larsson som finns på det blivande Fräki om $\frac{1}{4}$ mantal i Övre Vojakkala. Nils Persson upptas 1637 med 3 personer och i ladugården finns 1 häst, 6 kor, 1 kviga och 4 får. 1640 uppges han gå som knekt för sitt eget hemman i Per Sunessons kompani och finns i Stralsund 1643. Två år senare uppges att hustrun är utfattig och att mannen är knekt i Tyskland. Han är kvar i Stralsund ännu 1654 som knekt i Jürgen Tunders kompani, men det är oklart vad som händer därefter. Möjligen har han omkommit i Tyskland då mantalslängden för Husa 1654 upptar knekt och knekthustru, men året därpå upptas endast en son som från 1656 finns där med hustru. Nils Perssons hustru Brita Henriksdotter står för tiondet 1656 men därefter tar sonen Per Nilsson Husa över.

Per Nilsson Husas son Nils går ut som knekt 1660 och deltar i kriget i Jämtland och Skåne innan han 1678 försvinner ur rullorna. Per Nilsson upptas med hustru, dotter och måg från 1681 och synes ha blivit änklings 1685. Han tvingas 1690 överlåta husbondskapet på mågen Jacob Jacobsson från Lähdet och dottern Ella. Skälet var att Per Nilsson planerat ett nytt gifte men den nya hustrun och dottern kommer inte överens varför alliansen inhiberades. Svärsonen Jacob Jacobsson som därefter står för Husa dör 1743 vid 90 års ålder och hustrun Ella dör 1741 vid 87 års ålder. Sonen Mickel Jacobsson Husa, gift med Malin Johansson Rousu från Karungi, tar 1727 över Husa, men flyttar 1743 till Nuolinniemi i Nedre Vojakkala som innehafts av systemn Margareta Jacobsdotter gift med Abraham Johansson Palm. Ny husbonde på Husa blir då den yngre brodern Jacob Jacobsson.

Välímáa som upptas på kronans allmänning brukas 1675 av Jöns Larsson Välímáa som lämnar $\frac{1}{2}$ skäl i tionde. Han går 1678 ut som knekt och ägorna synes därefter vara obrukade. Vid karteringen 1684 uppges att Jöns Larsson är soldat och att Karin Välímáa upptagit $\frac{1}{12}$

mantal på kronans allmänning. 1687 upptas knekten Jöns Wälimaa med dotter och efter att han 1690 fått avsked synes gården ha övergått till Karin Larsdotter Wälimaa som finns kvar ännu 1707 varefter gården övertas av Olof Johansson.

Hooli kan följas från 1653 då Henrik Mickelsson börjar skatt för gården om $\frac{1}{16}$ mantal. Han finns kvar till och med 1657 varefter hemmanet försvinner ur längderna och uppges vara öde 1673. Han återkommer i längden 1678 men uppges 1680 vara utgammal och året därpå upptas en knekt och knekthustru på hemmanet. Vid karteringen 1684 uppges att hemmanet om $\frac{1}{16}$ mantal innehålls av en gammal soldat vid namn Mats Henriksson som därefter står för hemmanet där det finns en knekt och en knekthustru.

Wahlbergs version av Keksis sång om islossningen i Torne älv 1677, som baseras på det 1829 hos C E Barck i Uleåborg tryckta skillingtrycket efter en okänd uppteckning, har vid flodens ankomst till Karungi följande lydelse: *Järvi kaunis Karunkissa, Lähestyy ny lähemäksi. Sinne Sirman jyvät jouduit. Kahden puolen Karunkia. Maltahiksi kaikki maaduit. Husa siella humalat keitti. Riston Lassi oluta laski. Håhlin Matti maisaissansa. Oppi oluven tuntijaksi. Maltahin makeutta kerskais. Juomast vihdoon millei juopui. Karunkia Kaanan maana Piti Saksa parempana.*

Floden nalkas nu omsider sköna sjön uti Karunki. Här har Sirmasäden hamnat på Karunkis båda bräddar – allt som malt på marken lagras. Husa börjar brygga humle, lageröl gör Lassi Risto. Matti Håhl han hålls och smakar, han blir kännare på brygder, prisar mycket maltets sötma, blir av drycken ganska dragen, ser ett Kanan i Karunki, ännu bättre brygd än Tyskland. Matti mässar snart i fyllan, håller tal till sina söner, ropar ut det ölets godhet.

Wahlberg anger att *Håhlin Matti* i en version av sången skall kallas Ailin Matti som han menar kan bero på en anakronism eftersom det var allmänt känt att det var frågan om Hoolis gård. I de äldsta versionerna av sången nedtecknad 1799 av Deutsch, samt också i den troligen tidigare versionen av Portin, står: *Husa humalan keitäjänä, Ailin Matti maistajana, Riston Lassi laskiana. Husa humle bryggare, Ailis Matti avsmakare, Ristos Lasse tappare.* Namnet Hooli torde inte ha använts vid vårfloden 1677 utan började troligen användas först när Erik Andersson Hård på 1690-talet blev husbonde. Avsmakaren Matti torde ursprungligen ha benämnts just Ailin Matti vilket antydande att hans moders namn var Aili.

Mats Henriksson uppförs 1690 utan mantal ihop med Jöns Nilsson Pusus änka Anna som skattar för $\frac{1}{6}$ mantal vilket antyder att de två kronohemmanen drevs i sambruk. Vid vintertinget i december 1690 besvärade sig korpralen Anders Jönsson Hård i Karungi över att Jacob Jacobsson Husas hustru förliden sommar honom med svåra skällsord överfallit, kallandes honom skälm, rövare och landslöpare, anhållandes att hon därför plikta måtte, varemot Jacob på sin hustrus vägnar svarade sig icke kunna neka därför, utan säger Anders Hårds son åter överfallit hans hustru med elaka ord, skällande henne för *Juopu Lasses* hora, därpå drängen sig förklarar sina ord sålunda fällt, att efter hon skällt hans far med sådana äreröriga beskyllningar, han har skällt henne *Joupu Lasses* hora *conditionaliter*, till dess hon kunde bevisa hans far var en skälm, rövare och landslöpare, som hon beskyllt honom; varför fälldes Jacob Jacobssons hustru till sina 40 mark silver för vitesmål och äreröriga beskyllningar och sattes dem emellan 3 gånger 40 mark silver om de här efter med sådana beskyllningar honom överfalla.

Den smädande sonen Erik Andersson Hård hade 1692 efterträtt Mats Henriksson och upptas på det sammanhållna hemmanet med Jöns Nilssons Pusus son Nils. 1693 uppges Erik

Andersson Hård skatta för $\frac{1}{8}$ mantal sedan han påtagit sig $\frac{1}{24}$ mantal och 1696 framgår att Nils Jönsson Pasu och Erik Andersson Hård vardera skattar för $\frac{1}{8}$ mantal.

Erik Andersson Hård hade kommit till Karungi 1681 då fadern korpralen Anders Jönsson Hård på tre års frihet upptagit Hooli i Karungi. Anders Hård från Tärändö finns i juli 1659 i Landskrona som knekt i Åke Ulfsparres kompani. Han är 1676 korpral i Johan Axelsson Cruus kompani i Jämtland och har 1677 transporterats till Kristiansstad. Han finns i Stralsund 1680 innan han återvänder till Tornedalen. Hans lön för 1679 kvitteras i mars 1680 av hans hustru Margareta Eriksdotter i Pajala. Korpralen Anders Hård dör 1727 i Karungi vid 90-års ålder och sonen Erik dör i Kukkola 1739 vid 70-års ålder.

Pasu har möjligen ingått i Kauppi varifrån det utskiftats och upptagits av knekten Pål Pålsson som möjligen ingått äktenskap med Jöns Olofssons hustru Karin. Pål Pålsson upptas som husbonde på Pasu från 1646 men synes hela tiden ha varit på krigståg i Tyskland och Polen där han stupar 1657. Han synes ha varit son till Påvel Larsson - *Påål i Mattila* - som i slutet av 1500-talet upptagit ett hemman i Kiviranta. Han upptas 1587 bland knektar i Peder Olofssons Västerbottensfänika och deltog i Kolahustågen 1590-92. Påvel skattar 1610 för $\frac{1}{8}$ mantal i Kiviranta men vid rannsakingen 1620 uppges han vara utfattig och 1634 överger han gården för hungerns skull och husen uppges då stå tomma.

Påvel Påvelsson i Kiviranta går 1633 ut som knekt och har i början av 1640-talet lejt som knekt av Christoffer Persson - Risto - i Karungi. 1648 har Pål Pålsson utsetts till korpral i Peder Anderssons kompani där han från 1651 finns i Stralsund. Korpralshustrun redovisar hemmanet i Kukkola till och med 1656. Korpralen Pål Pålsson i kapten Rosenklingas regemente uppges ha omkommit i september 1657 vid belägringen av Warszawa. Ny husbonde på Pasu blir 1658 Jöns Nilsson. Vid karteringen 1684 innehas Pasu av änkan hustru Anna som 1692 följs av sonen Nils Jönsson Pasu.

Tolvmän i Kukkola 1539-1750

Nämndemännen, eller tolvmän som de benämndes, var tolv sockenmän som ingick i nämnden vid de två årliga tingen - vintertinget och sommartinget. Nämndemännens uppgift var att handlägga alla mål, rannsaka samt avgöra sakfrågor medan underlagmannen avkunnade domen. Nämndemännen som representerade Torne socken valdes bland de främsta bland bönderna. De valdes ofta från samma gårdar och släkter som i tidigare generationer. Eftersom nämndemännen huvudsakligen var finsktalande uttolkades domslut och nya förordningar till finska av tingstolken som också var språkröret med lagmannen. Tingstolken var ofta den främste av nämndemännen och namngavs först i listan över tolvmän vid tingen. Det var en befattning som senare ofta innehades av häradsdomaren.

Ofta valdes vissa särskilda nämndemän för att rannsaka ärenden rörande äganderätt till markområden eller fisken samt för att avgöra arvstvister tillsammans med länsmannen och sockenskrivaren. Nämndemännen från Kukkola från 1539 till mitten av 1700-talet listas nedan. Alla har troligen inte upptagits i listan då det av tingsprotokollen under perioder av 1500-talet och från början av 1620-talet till 1635 inte framgår vilka som var nämndemän. Olof Turesson som synes ha gift sig med uppbörds mannen Per Jönsson Kallios änka tjänade från 1580-talet hos Västerbottensfogden och var från slutet av 1590-talet fogdeskrivare. Troligen hade han liksom Ander Jönsson Pakkainen, Carl Håkansson och Per Jönsson Pakkainen någon kontrollerande funktion av fisket i Kukkola. Lars Olofsson Harri som under

närmare 40 år verkade som tolvmän var under mer än 20 år tingstolk och den främste av tolvmännen i socknen.

Nämndemän	Period	Hemman
Nils Jönsson	1547-1555	Puoto
Nils Henriksson	1561-1562	Wuoti
Olof Jönsson	1573	Kauppi
Anders Jönsson Pakkainen	1574-1584	Aunis
Erik Nilsson	1604-1605	Korvi
Olof Turesson	1606	Kallio
Nils Nilsson	1606-1615	Tapani
Olof Jönsson	1616-1618	Kieri
Lars Olofsson	1635-1672	Harri
Lars Henriksson	1669-1672	Harri
Hans Henriksson	1672-1685	Mäki
Henrik Nilsson	1678-1684	Närä
Olof Hansson	1685-1693	Mäki
Josep Hansson	1694-1709	Niskala
Henrik Larsson Laitila	1710-1711	Niki
Henrik Andersson	1711-1722	Laiti
Mickel Anundsson	1720-1730	Liisa
Johan Josepsson	1731-1761	Frankki
Johan Nilsson	1762-1773	Matti
Abraham Jönsson	1774-1778	Auno
Anders Jönsson	1779-1785	Pieti
Henrik Nilsson	1786-1806	Fräki
Per Johansson	1808-1812	Lauri
Anders Andersson	1813-1818	Korvi
Erik Abrahamsson	1818-1824	Pieti

Lantmätare C M Chiöpings noteringar vid karteringen av Kukkola i augusti 1684

- A. Lähdet $\frac{1}{2}$ mantal innehas av Jacob Olofsson och hans broder Henrik Olofsson. Åker 6 tunnland (tnl), 3 skälsland (skl). Ängar 99 skattlass.
- B. Laiti $\frac{3}{8}$ mantal innehas av borgaren Erik Grelssons änka. Åker 5 tnl 3 skl 1 kappland (kl). Ängar 90 skattlass.
- CC. Frankki $\frac{3}{8}$ mtl innehas av Erik Jönsson Frankki och hans broder Josep Jönsson Frankki. Åker 5 tnl 2 skl 3 kl. Ängar 91 skattlass.
- DD. Alamaa $\frac{3}{8}$ mtl innehas av Henrik Henriksson Alamaa och änkan hustru Anna. Åker 2 tnl 1 skl $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 63 skattlass.
- E. Lahti $\frac{1}{4}$ mtl innehas av Olof Henriksson Lahti. Åker 1 tnl 1 $\frac{1}{2}$ kl. Ängar –
- F. Niitynpetäjä/Kerttu $\frac{2}{3}$ mtl innehas av Henrik Larsson. Åker 4 tnl 5 skl 3 $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 77 skattlass.
- GG. Fräki $\frac{3}{8}$ mtl innehas av Nils Nilsson Fräki och Nils Johansson Fräki. Åker 3 tnl 6 skl. Ängar 73 skattlass.
- H. Waara $\frac{3}{8}$ mtl innehas av Olof Eriksson Waara. Åker 4 tnl 4 skl. Ängar 70 skattlass.
- I. Matti $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Mats Matsson. Åker 4 tnl $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 70 skattlass.
- K. Korvi $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Per Persson Korvi. Åker 1 tnl 6 skl 2 $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 44 skattlass.
- L. Kauppi $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Erik Eriksson Bäck. Åker 3 tnl 2 $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 46 skattlass.
- M. Rautio $\frac{1}{4}$ mtl innehas av Jöns Henriksson Smed. Åker 3 tnl 1 $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 50 skattlass.
- N. Paavo $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Pål Thomasson. Åker 4 tnl 3 skl 2 kl. Ängar 77 skattlass.
- O. Viinikka $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Henrik Viiniksson och Viinik Viiniksson. Åker 4 tnl 7 skl 3 $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 70 skattlass.
- P. Lauri $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Lars Henriksson Harri. Åker 3 tnl 4 skl. Ängar 69 skattlass.
- Q. Harri $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Mickel Henriksson. Åker 3 tnl 4 skl 3 kl. Ängar 73 skattlass.
- R. Liisa $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Olof Nilsson Liisa. Åker 3 tnl 2 skl 1 $\frac{3}{4}$ kl. Ängar 47 skattlass.
- S. Juuso $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Josep Larsson. Åker 1 tnl 6 skl $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 52 skattlass.

T. Kärppä/Erkki $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Erik Johansson. Åker 2 tnl. Ängar 44 skattlass.
W. Niki $\frac{3}{8}$ mtl innehas av Henrik Larsson Laiti. Åker 2 tnl 4 skl. Ängar 52 skattlass.
X. Hempälä $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Per Eriksson Hempälä och Jacob Jönssons änka. Åker 3 tnl 3 skl 1 $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 61 skattlass.
Y. Pieti $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Nils Henriksson Holm. Åker 2 tnl 3 skl $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 57 skattlass.
Z. Tapani $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Per Staffansson Holm. Åker 3 tnl 4 skl 1 $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 57 skattlass.
A1. Vuoti $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Carl Staffansson Holm. Åker 2 tnl 4 skl. Ängar 40 skattlass.
B1, C1. Puoto, Palo $\frac{1}{4}$ mtl innehas av änkorina hustru Karin och hustru Ella. Åker 1 tnl 6 skl. Ängar 40 skattlass.
D1. Styrman $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Lars Johansson Holm. Åker 3 tnl 1 skl 1 kl. Ängar 54 skattlass.
E1. Kallio $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Jöns Olofsson Kallio. Åker 2 tnl 5 skl $\frac{1}{2}$ kl. Ängar 60 skattlass.
F1. Aunis $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Henrik Henriksson Kallio. Åker 1 tnl 4 skl. Ängar 36 $\frac{1}{2}$ skattlass.
G1. Kieri $\frac{1}{3}$ mtl innehas av Olof Jönsson Kieri. Åker 3 tnl 4 skl 3 kl. Ängar 69 skattlass.
H1. Franti $\frac{1}{4}$ mtl innehas av Brita Larsdotter. Åker 5 skl 2 kl. Ängar 15 skattlass.
I1. Mäki $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Hans Henriksson. Åker 3 tnl 6 skl. Ängar 79 skattlass.
K1. Närä $\frac{1}{2}$ mtl innehas av Henrik Nilsson Näräs änka. Åker 3 tnl 3 skl. Ängar 80 skattlass.
L1. Jylhä/Niskala $\frac{1}{4}$ mtl innehas av Josep Hansson Jylhä. Åker 2 tnl 1 skl. Ängar 45 skattlass.
M1. Husa $\frac{1}{16}$ mtl innehas av Per Nilsson Husa. Åker 1 tnl 4 skl 2 kl. Ängar 38 skattlass.
N1. Pasu $\frac{1}{8}$ mtl innehas av änkan hustru Anna. Åker 1 tnl 2 skl 1 kl. Ängar 32 skattlass.
P1. Hooli $\frac{1}{16}$ mtl innehas av Mats Henriksson gammal soldat. Åker 1 tnl. Ängar 30 skattlass.
R1. Välimaa innehas av Jöns Larsson soldat som inte har någon skatt. Åker 5 skl 1 $\frac{1}{4}$ kl. Ängar 20 skattlass.
O1. Per Andersson soldat har av sin legobonde Nils Hindersson Holms ägor, något oppbrukat åker om 2 skl 2 $\frac{1}{2}$ kl noterat med O1, och ängar 2 skattlass. Jöns Mickelsson, har tidigare varit soldat men sluppit knektjänsten, av orsak att han föll i bräck, och nu såvida det övervunnit, att som väl kunna motta det hemmanet N1, nämligen hustru Anna änkas benämnd, efter hon själv icke är möjligt det samma hävda och bruka som sig bör, och är benämnda Jöns Mickelsson någorlunda berättigat till samma hemman förmedelst sin hustrus arv. Haver nu allenast brukat åker 1 kappland uti en liten skogsbacke samt 1 skattlass hö.

Källor

Landskapshandlingar för Västerbotten 1530-1630
Länsräkenskaper för Västerbotten 1642-1820
Länsräkenskaper Norrlands län 1631-1641
Jordeböcker 1630-1750
Älvsborgs lösen för Nedertorneå 1571 och 1613
Mantalslängder 1642-1820
Boskaps med flera längder Norrland 1620-1636
Kvarntullsmantalslängder och boskapslängder Norrlands län 1637-1641
Roteringslängder 1621-1647
Arméns rullor 1620-1723
Domböcker för Nedertorneå/Karl-Gustafs tingslag 1620-1880
Tornion tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat, Ilmoituasioiden pöytäkirjat, 1811-1870
Lantmäteriverkets arkiv, historiska kartor
Jyväskylän Universitet, historiska kartor